

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
МИНИСТАРСТВО ГРАЂЕВИНАРСТВА, САОБРАЋАЈА И ИНФРАСТРУКТУРЕ
СЕКТОР ЗА ПРОСТОРНО ПЛАНИРАЊЕ И УРБАНИЗАМ

***ИЗВЕШТАЈ О СТРАТЕШКОЈ ПРОЦЕНИ УТИЦАЈА
ПРОСТОРНОГ ПЛАНА ПОДРУЧЈА ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ
МЕШОВИТОГ ВОЈНО-ЦИВИЛНОГ АЕРОДРОМА
„МОРАВА“ НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ***

Београд, јул 2021. године

**РАДНИ ТИМ ЗА ИЗРАДУ
ИЗВЕШТАЈА О СТРАТЕШКОЈ ПРОЦЕНИ УТИЦАЈА ПРОСТОРНОГ
ПЛАНА ПОДРУЧЈА ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ
МЕШОВИТОГ ВОЈНО-ЦИВИЛНОГ АЕРОДРОМА „МОРАВА“ НА
ЖИВОТНУ СРЕДИНУ**

Руководни тим:

одговорни планери
др Бошко Јосимовић, број лиценце 100 0141 09 МП
др Марина Ненковић-Ризнић, број лиценце 100 0190 11 МП

ЧЛАНОВИ РАДНОГ ТИМА:

ИНСТИТУТ ЗА АРХИТЕКТУРУ И УРБАНИЗАМ СРБИЈЕ

др Бошко Јосимовић, дипл. просторни планер
др Марина Ненковић Ризнић, дипл. просторни планер
др Никола Крунић, дипл. просторни планер
Олгица Бакић, дипл. просторни планер
др Божидар Манић, дипл. инж. арх.
др Тања Његић, дипл. инж. арх.
МА Данијела Срнић, дипл. просторни планер
мр Зоран Мирјанић, дипл. просторни планер
др Саша Милијић, дипл. просторни планер
др Небојша Стефановић, дипл. просторни планер
МА Љубиша Безбрадица, дипл. инж. шум.
Божидар Васиљевић, дипл. географ

САДРЖАЈ

УВОДНЕ НАПОМЕНЕ	4
1. ПОЛАЗНЕ ОСНОВЕ	8
1.1. Кратак преглед садржаја и циљева Плана и однос са другим плановима и програмима	8
1.1.1. Планска концепција	8
1.1.2. Циљеви Акционог плана	9
1.1.3. Однос са другим плановима и стратегијама	9
1.1.4. Однос према другим документима - стратегијама, плановима и програмима	9
1.1.5. Претходне консултације са заинтересованим органима и организацијама	10
1.2. Преглед природних карактеристика и стања животне средине	11
1.2.1. Стање и фактори природе и животне средине	12
1.2.2. Елементи животне средине за које постоји могућност да буду изложене значајном утицају	14
2. ОПШТИ И ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ СТАРТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ И ИЗБОР ИНДИКАТОРА	17
2.1 Општи и посебни циљеви	17
2.2. Избор индикатора	17
3. ПРОЦЕНА МОГУЋИХ УТИЦАЈА ПЛАНА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ	19
3.1. Процена утицаја варијантних решења и разлози за избор најповољније варијанте	19
3.2. Евалуација карактеристика и значаја утицаја планских решења	21
3.3. Кумулативни и синергетски ефекти	23
3.4. Резиме утицаја планских решења	24
3.5. Опис смерница за предупређење и смањење негативних и повећање позитивних утицаја на животну средину	25
4. СМЕРНИЦЕ ЗА ИЗРАДУ ПРОЦЕНА УТИЦАЈА НА НИЖИМ ХИЈЕРАРХИЈСКИМ НИВОИМА	28
5. ПРОГРАМ ПРАЋЕЊА СТАЊА (МОНИТОРИНГ) ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ У ТОКУ СПРОВОЂЕЊА ПЛАНА	29
6. ПРИКАЗ КОРИШЋЕНЕ МЕТОДОЛОГИЈЕ У ИЗРАДИ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ	30
7. ПРИКАЗ НАЧИНА ОДЛУЧИВАЊА	32
8. ЗАКЉУЧЦИ ДО КОЈИХ СЕ ДОШЛО ТОКОМ ИЗРАДЕ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ УТИЦАЈА (НЕТЕХНИЧКИ РЕЗИМЕ)	33

УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

Израда Просторног плана подручја посебне намене мешовитог војно-цивилног аеродрома „Морава” на животну средину (у даљем тексту: Просторни план) покренута је након доношења Одлуке о изради Просторног плана подручја посебне намене мешовитог војно-цивилног аеродрома „Морава” на животну средину (“Службени гласник Републике Србије”, бр. 78/19). Носилац израде Просторног плана је Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре Републике Србије.

Извештај о стратешкој процени утицаја Просторног плана на животну средину (у даљем тексту: Стратешка процена или СПУ) је саставни део Просторног плана, и израђен је у складу са Одлуком о изради Стратешке процене утицаја Просторног плана подручја посебне намене мешовитог војно-цивилног аеродрома „Морава” на животну средину (“Службени гласник Републике Србије”, бр. 73/19).

Просторни план ће се израђивати у складу са принципима/начелима планирања, коришћења, уређења и заштите простора утврђеним чланом 3. Закона о планирању и изградњи („Сл. гл. РС”, бр. 72/09, 81/09 - исправка, 64/10 - УС, 24/11, 121/12, 42/13 - УС, 50/13 - УС, 98/13 - УС, 132/14, 145/14, 83/18, 31/19, 37/19 – др. закон и 9/20), а посебно у складу са начелима одрживог развоја кроз интегрални приступ у планирању, као и са начелима уређења простора за потребе одбране земље.

Обавеза израде Стратешке процене утицаја планских и других докумената на животну средину утврђена је Законом о заштити животне средине (“Службени гласник РС”, број 135/04, 36/09, 72/09 др. закон, 43/11 – одлука УС, 14/16, 76/18, 95/18 – др. закон и 95/18 – др.закон). Према члану 35. овог закона “Стратешка процена утицаја на животну средину врши се за планове, програме и основе у области просторног и урбанистичког планирања или коришћења земљишта, енергетике, индустрије, саобраћаја, управљања отпадом, управљања водама и других области и саставни је део плана, односно програма или основе”. Стратешка процена утицаја на животну средину мора бити усклађена са другим проценама утицаја на животну средину, као и са плановима и програмима заштите животне средине и врши се у складу са поступком прописаним “Законом о стратешкој процени утицаја на животну средину” (“Службени гласник РС”, бр. 135/2004 и 88/10). Стратешка процена утицаја плана на животну средину спроводи се у циљу обезбеђивања заштите животне средине и унапређивања одрживог развоја Планског подручја интегрисањем основних начела заштите животне средине у поступак припреме и усвајања планова и програма. Према члану 5. Закона, стратешка процена се врши за планове, програме, основе и стратегије у области просторног и урбанистичког планирања, којима се успоставља оквир за одобравање будућих развојних пројеката одређених прописима којима се уређује процена утицаја на животну средину. Основна начела стратешке процене утицаја, према члану 4. Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину, су:

- 1) **начело одрживог развоја** – одрживи развој јесте усклађен систем техничко-технолошких, економских и друштвених активности у укупном развоју, у коме се на принципима економичности и разумности користе природне и створене вредности са циљем да се сачува и унапреди квалитет животне средине за садашње и будуће генерације; разматрањем и укључивањем битних аспеката животне средине у припрему и усвајање одређених планова и програма и утврђивањем услова за очување вредности природних ресурса и добара, предела, биолошке разноврсности, дивљих

- биљних и животињских врста и аутохтоних екосистема, односно рационалним коришћењем природних ресурса доприноси се циљевима одрживог развоја;
- 2) **начело интегралности** – политика заштите животне средине која се реализује доношењем планова и програма заснива се на укључивању услова заштите животне средине, односно очувања и одрживог коришћења биолошке разноврсности у одговарајуће секторске и међусекторске планове и програме;
 - 3) **начело предострожности** – свака активност мора бити спроведена на начин да се спрече или смање негативни утицаји одређених планова и програма на животну средину пре њиховог усвајања, обезбеди рационално коришћење природних ресурса и сведе на минимум ризик по здравље људи, животну средину и материјална добра.
 - 4) **начело хијерархије и координације** – процена утицаја планова и програма врши се на различитим хијерархијским нивоима на којима се доносе планови и програми; у поступку стратешке процене планова и програма повећани степен транспарентности у одлучивању обезбеђује се узајамном координацијом надлежних и заинтересованих органа у поступку давања сагласности на стратешку процену, кроз консултације, односно обавештавања и давања мишљења на план и програм; и
 - 5) **начело јавности** – у циљу информисања јавности о одређеним плановима и програмима и о њиховом могућем утицају на животну средину, као и у циљу обезбеђења пуне отворености поступка припреме и доношења или усвајања планова и програма, јавност мора, пре доношења било какве одлуке, као и после усвајања плана и програма, имати приступ информацијама које се односе на те планове и програме или њихове измене.

Стратешка процена представља инструмент заштите животне средине, тако што се у почетним фазама доношења одлука о будућем развоју појединих намена укључују питања заштите (природе, животне средине), што резултира претходним усаглашавањем заштитних и развојних интереса. Стратешком проценом обезбеђује се виши ниво заштите животне средине и интеграције захтева заштите и развојних потреба и интереса, уграђивањем начела и циљева заштите у планске документе у циљу достизања одрживог развоја. Специфичност намена које ће се реализовати у оквиру Просторног плана упућују на примену методологија за мултикритеријумски евалуацију приликом утврђивања ефеката које планска решења могу имати на животну средину, посебно на заштиту квалитета животне средине који може бити нарушен активностима током изградње и пуштања у рад мешовитог војно-цивилног аеродрома „Морава”.

Стратешком проценом нарочито је омогућено:

- остваривање бољег, прихватљивог баланса између просторно-еколошких, социо-економских и политичких фактора,
- разматрање значајних утицаја варијантних решења Плана на животну средину и оцена (евалуирање) планских решења у односу на циљеве заштите (животне средине и квалитета живота локалног становништва);
- дефинисање посебних мера заштите природе и животне средине на простору мешовитог војно-цивилног аеродрома „Морава”, у складу са међународним и националним документима у овој области, као и праћење остваривања (мониторинг) ових мера;
- активно укључивање заинтересованих актера (интересних група) у процес доношења одлука (активна партиципација) о будућем развоју, имајући у виду оптимално решење са становишта заштите природе и животне средине, а у складу са принципима Архуске конвенције, као и међународно повезивање у циљу формирања заједничких

смерница за имплементацију програма очувања животне средине на целом планском подручју; и

- даљу разраду инструмената заштите природе и животне средине, уз дефинисање смерница, односно даљих активности на нижим хијерархијским нивоима (тамо где је неопходно).

Стратешка процена утицаја на животну средину је процес који треба да интегрише циљеве и принципе одрживог развоја у просторним плановима, уважавајући при томе потребу да се избегну или ограниче негативни утицаји на животну средину и на здравље и добробит становништва. Значај стратешке процене утицаја на животну средину огледа се у томе што:

- обрађује питања и утицаје ширег значаја, који се не могу поделити на пројекте, на пример - кумулативни и социјални ефекти,
- помаже да се провери повољност различитих варијанти развојних концепата,
- избегава ограничења која се појављују када се врши процена утицаја на животну средину већ дефинисаног пројекта,
- утврђује одговарајући контекст за анализу утицаја конкретних пројеката, укључујући и претходну идентификацију проблема и утицаја који заслужују детаљније истраживање, итд.

Укључивањем услова заштите животне средине у Просторни план кроз инструмент Стратешке процене, даје се обавезујући - интегрални оквир заштите свих параметара животне средине (са нагласком на заштити квалитета ваздуха, вода, земљишта и квалитета живота локалног становништва), као и природних и културних вредности, реализацијом кроз одговарајуће међусекторске планове, програме и пројекте. С тим у вези, свако од планских решења је дефинисано у потпуности у складу са захтевима заштите животне средине и заштите природе и очувања њеног квалитета, као и квалитета живота становништва. С друге стране, реализација тих планских решења ће спречити или смањити постојеће негативне притиске на квалитет животне средине и квалитет живота локалног становништва, са циљем одржавања квалитета животне средине на постојећим параметрима.

У поступку Стратешке процене остварена је координација између заинтересованих органа и организација, као и неопходне консултације са актерима просторног развоја и то: Министарства грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре (Сектор за друмски транспорт, путеве и безбедност саобраћаја, Сектор за ваздушни саобраћај и транспорт опасне робе, Сектор за железнице и интермодални транспорт, Сектор за водни саобраћај и безбедност пловидбе, Одељење за управљање пројектима), Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде, Министарства заштите животне средине (Сектор за управљање животном средином, Одсек за заштиту од великог хемијског удеса), Министарства спољних послова, Министарства унутрашњих послова (Управа за заједничке послове, Сектор за ванредне ситуације), Министарства одбране (Сектор за материјалне ресурсе, Управа за инфраструктуру), Министарства трговине, туризма и телекомуникација, Министарства државне управе и локалне самоуправе, Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, Министарства здравља, Министарства културе и информисања, Министарства привреде, Министарства омладине и спорта, Министарства рударства и енергетике, Министарства просвете, науке и технолошког развоја, ВПЦ „МОРАВА”, Републичког хидрометеоролошког завода, Републичке дирекције за воде, „Инфраструктура ЖЕЛЕЗНИЦЕ СРБИЈЕ” ад

Београд, Јавног предузећа „Путеви Србије”, „ЕЛЕКТРОМРЕЖА СРБИЈЕ” ад, Јавног предузећа „ЕЛЕКТРОПРИВРЕДА СРБИЈЕ”, Републичког сеизмолошког завода, Центра за разминурање, Јавног предузећа „СРБИЈАГАС”, Нафтне индустрија Србије ад, VIP MOBILE DOO-Сектор приступне мреже, Радио телевизије Србије, Јавног предузећа „Пошта Србије”-Дирекција за поштанску везу, Јавног предузећа „Емисиона техника и везе”, СББ - Српске кабловске мреже, ОРИОН ТЕЛЕКОМ ДОО, ТЕЛЕНОР ДОО, ТЕЛЕКОМ СРБИЈА АД, РАТЕЛ - Републичке агенције за електронске комуникације, Завода за заштиту природе Србије, Републичког завода за заштиту споменика културе, Завода за заштиту споменика културе Краљево, Јавног предузећа „Србијашуме”, Директората цивилног ваздухопловства Републике Србије, Аеродрома Србије ДОО, Контроле летења Србије и Црне Горе – „SMATSA” ДОО Београд, Града Краљева - Градске управе (Одељење за урбанизам, грађевинарство и стамбено-комуналне делатности, Одсек за урбанизам и грађевинарство), Града Чачка- Градске управе за урбанизам.

У складу са законским одредбама и европском праксом, Извештај о Стратешкој процени обрађује:

- полазне основе Стратешке процене,
- опште и посебне циљеве Стратешке процене и избор индикатора,
- процену могућих утицаја са описом мера предвиђених за смањење негативних утицаја на животну средину,
- смернице за израду стратешких процена на нижим хијерархијским нивоима и процене утицаја пројеката на животну средину,
- програм праћења стања животне средине у току спровођења плана,
- приказ коришћене методологије и тешкоће у изради Стратешке процене,
- приказ начина одлучивања, опис разлога одлучујућих за избор датог плана са аспекта разматраних варијантних решења и приказ начина на који су питања животне средине укључена у план,
- закључке до којих се дошло током израде Извештаја о Стратешкој процени, који су представљени на начин разумљив јавности (формулисани као нетехнички резиме) и други подаци од значаја за Стратешку процену.

Визија и дугорочни циљ развоја и доношења Просторног плана је обезбеђење просторних услова за економски развој региона, који ће се постићи доградњом, реконструкцијом и модернизацијом војно-цивилног аеродрома „Морава”. Овиме ће се побољшати укупна приступачност, безбедност, еколошка одрживост и конкурентност региона, повезаност ваздушног са другим видовима саобраћаја, доступност становништва већем броју сервиса и услуга ваздушног саобраћаја, уз истовремено обезбеђење несметаног функционисања инфраструктуре за потребе одбране земље.

Кроз Стратешку процену извршена је анализа природног и демографског потенцијала, природних и културних вредности подручја, интереса свих меродавних сектора и субјеката развоја на националном, републичком, регионалном и локалном нивоу ради нивелације заштитних и развојних интереса и циљева. Идентификован је низ позитивних, али и негативних утицаја Плана на животну средину за које су предвиђене мере за њихово умањење, кроз унапређење система управљања животном средином и мониторинг који треба да омогући контролу ефикасне и превентивне заштите животне средине и здравља становништва. Детаљан приказ закључака приказан је у поглављу број 8 (Нетехнички резиме) ове студије.

1. ПОЛАЗНЕ ОСНОВЕ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ

Поступак спровођења стратешке процене и генерални садржај извештаја о СПУ прописани су Законом о стратешкој процени утицаја на животну средину, на основу Закона о заштити животне средине, а у складу са европском Директивом 2001/42/ЕС о „процени утицаја одређених планова и пројеката на животну средину“.

Полазне основе Стратешке процене обухватају:

- кратак преглед садржаја и циљева Плана и односа са другим плановима и програмима,
- преглед постојећег стања и квалитета животне средине на подручју на које се извештај односи,
- карактеристике животне средине у областима за које постоји могућност да буду изложене значајном утицају,
- разматрана питања и проблеме заштите животне средине у Просторном плану и приказ разлога за изостављање одређених питања и проблема из поступка процене,
- приказ припремљених варијантних решења која се односе на заштиту животне средине у Просторном плану и програму, укључујући варијантно решење нереализовања плана и најповољније варијантно решење са становишта заштите животне средине, и
- резултате претходних консултација са заинтересованим органима и организацијама битне са становишта циљева и процене могућих утицаја Стратешке процене.

1.1. Преглед предмета, садржаја и циљева плана и односа према другим планским документима

1.1.1. Предмет просторног плана

Предмет овог Просторног плана је реконструкција и модернизација војно-цивилног аеродрома „Морава“, у циљу обезбеђења услова за проширење капацитета аеродрома, побољшање саобраћајне повезаности и интеграције у окружење, као и повећања нивоа националне безбедности и сигурности у домену одбране.

Аеродром „Морава“ (IATA код –KVO, ICAO код LYKV) се налази између Краљева и Чачка и представља мешовити (војно-цивилни) аеродром у систему ваздушног саобраћаја Републике Србије. Изграђен је 1967. године. Војним делом аеродрома, који је саставни део система одбране Републике Србије управља Министарство одбране Републике Србије.

Подручје Просторног плана обухвата укупну површину од око 92 km². Подручје Просторног плана налази се на територији града Краљева и града Чачка и обухвата шест (6) катастарских општина. На територији града Краљева пет катастарских општина (КО) Лађевци, Милочај, Обрва, Тавник, и Цветке а на територији града Чачка једна КО Катрга. Подручје Просторног плана налази се у централној Србији, у Западном поморављу, и обухвата део средњег тока реке Западне Мораве, у средишњем делу Чачанско-краљевачке котлине.

Посебна намена подручја Просторног плана која је кључна за утврђивање планских решења јесте постојећи мешовити аеродром Морава са планираним проширењем и додатним садржајима. и деоница планираног државног пута I реда (веза Е-761–Крагујевац) од петље „Катрга“ (на државном путу IA реда Е-761 Моравски коридор) до петље „Мрчајевци“ (на државном путу IB реда 22). Друге посебне намене на подручју Просторног плана су саобраћајни инфраструктурни системи, пре свега постојећи ДП IB реда броја 22 Чачак-Краљево и коридор планираног аутопута утврђен Уредбом о утврђивању Просторног плана

подручја посебне намене инфраструктурног коридора аутопута Е-761, деоница Појате–Прелјина („Службени гласник РС“, број 10/2020

1.1.2. Садржај просторног плана

Просторни план садржи детаљну разраду за планиране намене и за инфраструктурне објекте за потребе одбране, као и за планирану деоницу државног пута I реда (веза Е-761–Крагујевац) од петље „Катрга“ (на државном путу IA реда Е-761 Моравски коридор) до петље „Мрчајеви“ (на државном путу IB реда 22) чиме ће се створити одговарајући плански основ у смислу директног спровођења издавањем локацијских услова за аеродромске саобраћајне површине и деоницу државног пута I реда. Посебним прилогом Просторног плана обрађени су, такође на нивоу детаљне разраде, поверљиви садржаји комплекса специјалне намене – војног дела аеродрома Морава, а који се односе на посебне мере уређења и припреме територије за потребе одбране земље, у складу са чланом 10. Закона о планирању и изградњи. Изградња планираних објеката и уређење простора за потребе система одбране реализоваће се у складу са процедурама дефинисаним Правилником о планирању, изградњи и одржавању објеката инфраструктуре које користе Министарство одбране и Војска Србије („Службени војни лист“, број 29/11, 13/17 и 2/19).

Просторни план обезбеђује режиме коришћења, уређење и заштиту простора који омогућавају успостављање одговарајућег одрживог односа између развоја војне и цивилне инфраструктуре и осталих активности у простору, односно усклађивање посебне и осталих намена простора, отклањањем или ублажавањем конфликта између унапређења постојеће и изградње нове инфраструктуре и њених утицаја на непосредно и шире окружење.

1.1.3. Циљеви заштите, развоја и уређења у Просторном плану

Основни циљ израде Просторног плана је је обезбеђење просторних услова за доградњу, реконструкцију и модернизацију војно-цивилног аеродрома „Морава“. Овиме ће се побољшати укупна приступачност, безбедност, еколошка одрживост и конкурентност на ширем регионалном, националном и међународном нивоу, повезаност ваздушног са другим видовима саобраћаја, јачање карго авио транспорта, доступност становништва и привреде већем броју сервиса и услуга ваздушног саобраћаја, уз истовремено обезбеђење несметаног функционисања инфраструктуре за потребе одбране земље.

Оперативни циљеви и задаци Просторног плана су:

1. Утврђивање стања комплекса и обезбеђење просторних услова за изградњу нових инфраструктурних објеката,
2. Систематизација намене простора са разграничењем војног од цивилног дела аеродрома „Морава“,
3. Планско опремање подручја инфраструктурним објектима и системима,
4. Резервисање простора, планско уређење и припрема територије за:
 - изградњу нове полетно-слетне стазе са пратећим површинама,
 - успостављање посебних режима коришћења и уређења простора од интереса за безбедност ваздушног саобраћаја у зони аеродрома и заштиту објеката специјалне намене од интереса за одбрану земље;
 - формирање нових капацитета робно-теретних терминала,
 - реконструкцију постојећих саобраћајних прикључака и дефинисање нових прикључака,
 - формирање мреже инсталација и система подршке саобраћане инфраструктуре.
 - дефинисање планског основа и обезбеђење просторних услова за изградњу, опремање и функционисање деонице државног пута I реда.

1.1.4. Однос према другим документима - стратегијама, плановима и програмима

Законом о Просторном плану Републике Србије од 2010. до 2020. године („Службени гласник РС”, број 88/10), је утврђено да је основни циљ просторног развоја ваздушног саобраћаја Републике Србије да ваздухопловни систем буде интегрални део европског ваздухопловног система, а ваздухопловни саобраћај постане главни вид транспорта на релацијама дужим од 45 минута летења, уз могућност да сваки регион у будућности има аеродром одговарајуће категорије.

Уредбом о утврђивању Регионалног просторног плана за подручје Шумадијског, Поморавског, Рашког и Расинског управног округа („Службени гласник РС”, број 39/14) је наведено да се развој ваздушног саобраћаја на овом подручју заснива на формирању регионалног аеродрома „Морава” и да би он био најважније регионално чвориште у систему регионалних ваздушних пристаништа. Такође, наведено је да се принципи развоја ваздушног саобраћаја заснивају на ефикасности, безбедности и интеграцији са окружењем и другим видовима саобраћаја.

Стратегијом националне безбедности Републике Србије („Службени гласник РС”, број 94/19), утврђено је трајно опредељење Републике Србије да доприноси јачању регионалне стабилности и унапређењу добросуседских односа. Економско и инфраструктурно повезивање у региону је од прворазредног значаја, јер се тиме оснажују капацитети региона и јача конкурентност на међународном плану.

У изради су Стратегија развоја ваздушног саобраћаја 2020-2025. и Национални програм развоја аеродрома 2025 чији је носилац Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре Републике Србије.

1.1.5. Претходне консултације са заинтересованим органима и организацијама

У поступку израде Просторног плана и спровођења Стратешке процене обављен је широк круг консултација са заинтересованим и надлежним организацијама и органима, у току којих су прибављени подаци, услови и мишљења већег броја субјеката, а посебно од следећих институција:

1. *Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре (Сектор за друмски транспорт, путеве и безбедност саобраћаја, Сектор за ваздушни саобраћај и транспорт опасне робе, Сектор за железнице и интермодални транспорт, Сектор за водни саобраћај и безбедност пловидбе, Одељење за управљање пројектима),*
2. *Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде,*
3. *Министарство заштите животне средине (Сектор за управљање животном средином, Одсек за заштиту од великог хемијског удеса),*
4. *Министарство спољних послова,*
5. *Министарство унутрашњих послова (Управа за заједничке послове, Сектор за ванредне ситуације),*
6. *Министарство одбране (Сектор за материјалне ресурсе, Управа за инфраструктуру),*
7. *Министарство трговине, туризма и телекомуникација,*
8. *Министарство државне управе и локалне самоуправе,*
9. *Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања,*
10. *Министарство здравља,*
11. *Министарство културе и информисања,*

12. Министарство привреде,
13. Министарство омладине и спорта,
14. Министарство рударства и енергетике,
15. Министарство просвете, науке и технолошког развоја,
16. ВПЦ „МОРАВА”,
17. Републички хидрометеоролошки завод,
18. Републичка дирекција за воде,
19. „Инфраструктура ЖЕЛЕЗНИЦЕ СРБИЈЕ” ад Београд,
20. Јавно предузеће „Путеви Србије”,
21. „ЕЛЕКТРОМРЕЖА СРБИЈЕ” ад,
22. Јавно предузеће „ЕЛЕКТРОПРИВРЕДА СРБИЈЕ”,
23. Републички сеизмолошки завод,
24. Центар за разминурање,
25. Јавно предузеће „СРБИЈАГАС”,
26. Нафтна индустрија Србије ад,
27. VIP MOBILE DOO-Сектор приступне мреже,
28. Радио телевизија Србије,
29. Јавно предузеће „Пошта Србије”-Дирекција за поштанску везу,
30. Јавно предузеће „Емисиона техника и везе”,
31. СББ - Српске кабловске мреже,
32. ОРИОН ТЕЛЕКОМ ДОО,
33. ТЕЛЕНОР ДОО,
34. ТЕЛЕКОМ СРБИЈА АД,
35. РАТЕЛ - Републичка агенција за електронске комуникације,
36. Завод за заштиту природе Србије,
37. Републички завод за заштиту споменика културе,
38. Завод за заштиту споменика културе Краљево,
39. Јавно предузеће „Србијашуме”,
40. Директорат цивилног ваздухопловства Републике Србије,
41. Аеродроми Србије ДОО,
42. Контрола летења Србије и Црне Горе – „SMATSA” ДОО Београд,
43. Град Краљево - Градска управа (Одељење за урбанизам, грађевинарство и стамбено-комуналне делатности, Одсек за урбанизам и грађевинарство),
44. Град Чачак- Градска управа за урбанизам

Сви ови контакти могу се сматрати релеватним за Стратешку процену, посебно за оцену алтернатива и избор најповољнијих варијантних решења.

1.2. Стање и фактори природе и животне средине на планском подручју и елементи животне средине за које постоји могућност да буду угрожени

1.2.1. Стање и фактори природе и животне средине

1) Геолошке и геоморфолошке карактеристике и геолошки ресурси

Подручје Просторног плана налази се у централној Србији, у Западном поморављу, и обухвата део средњег тока реке Западне Мораве, у средишњем делу Чачанско-краљевачке котлине.

У морфолошком смислу могу се издвојити три веће морфолошке целине: високи предели, са преко 500 m надморске висине, представљени планином Котленик; благе падине Котленика, које прелазе у језерске и делом речне терасе; и речне терасе поред Западне Мораве. У

хипсометријском погледу, око 10% подручја Просторног плана је на надморским висинама 100-200 m, 80% на висинама 200-500 m и око 10% на висинама већим од 500 m н.в.

Котленик је громадна планина која припада групи шумадијских планина, подгрупи Динарида. Смештен је између Западноморавске и грузанске удолине. Највећи део планинске масе изграђен је од вулканских стена: дацита и андензита, вулканског пепела и метаморфних стена (кречњака и др.). Његови највиши врхови су: Велики врх (749 m н.в. Орлови (666 m) Градичинца (700 m), Гућанка (714 m), Велика Ливада (737 m), Црни врх (724 m), Врлетна страна (600 m), Клупе (545 m), Краљица (576 m) и Чемерница (487 m). Они представљају развођа између сливова Западне Мораве и Груже. Западноморавска удолина, односно Чачанско-краљевачка котлина, настала је раседањем копна чија је потолина испуњена водом. Ово подручје је благо оријентисано у правцу југозапада, доста осунчано и изложено ветровима, испресецао долинама речица, потока и (увалама) јаругама. Највиша тачка подручја Просторног плана је Велики врх 749 m, најнижа је у атару насеља Милочај 195 m).

У геолошкој грађи подручја изразито доминирају неогени седименти и магматске стене, од којих су најзаступљенији: песак, шљунак, алевролити (фација корита, речно-језерске терасе, конуси плавина), кластичне, пелитске и карбонатне формације са туфовима, кварцлатити, дацити, латити и трахити.

На основу службене евиденције, Министарства рударства и енергетике, Сектора за геологију и рударство, утврђено је да на територији обухвата Просторног плана постоји експлоатационо поље, и то: а) рудник угља Бајевац, Краљево, лигнит у лежишту Бајевац; и б) рудник угља, предузеће Вујан, Западна Морава, лигнит у лежишту Мрчајевци.

На подручју Просторног плана такође је одобрено извођење геолошких истраживања и експлоатација подземних вода - питке подземне воде, предузеће Милкоп доо, на локацији изворишта Милкоп у Тавнику (бунар ИЕБТ 3/08).

Одобрено је и извођење геолошких истраживања минералних ресурса Предузећу НИС а.д. Нови Сад за истраживања нафте и гаса на територији Републике Србије јужно од Саве и Дунава (број решења 310-02-059/2010-06, лист у катастру 1915); простор омеђен координатама 421522 и 450306 северне географске ширине и 190054 и 230043 источне географске дужине.

Апликанти за истраживање су: а) предузеће Силур доо, Краљево, сировина кречњак као ТГК на локалитету Лађевци; и б) ЈП РЕУ Ресавица, сировина угљ на локалитету Бајовац.

2) Хидролошке карактеристике

Подручје Просторног плана припада водној јединици број 41, Западна Морава – Крушевац и водној јединици број 42 – Западна Морава – Чачак, према Правилнику о одређивању водних јединица и њихових граница („Сл. гласник РС“, 8/2018).

Најзначајнији површински ток представља река Западна Морава, која припада водном подручју Морава и водоток је I реда („Службени гласник РС“, број 83/2010). Она при изласку из Овчарско-кабларске клисуре улази у чачанско-краљевачку котлину и на територију плана улази у насељу Катрга, тече јужним деловима насеља: Обрва, Цветке и Милочај, одакле напушта територију плана. Због ниског пада реке 90,9 cm/km тока, река је тиха и мирна равничарска река са доста меандара, мртваја, ада, спрудова, али и дубинских вирова. Међу њеним притокама, само је једна сталан водоток: Лађевачка река, док остале представљају повремене водотоке: Бресница, Мрсаћка река, Лађевачки поток и Градинац (Градински поток) који је карактеристичан као бујични поток.

3) Климатске карактеристике

Према подацима метеоролошких осматрања за период 1961-1990. године на ГМС Краљево (215 m н.в.), као станици из државне осматрачке мреже, средња годишња температура ваздуха износи 11°C, а средња годишња количина падавина 761,0 mm. Најтоплији месеци су јул (20,8°C) и август (20,4°C), а најхладнији јануар (-0,5°C), Апсолутни забележени максимум температуре ваздуха у том периоду био је 38,9°C, а апсолутни минимум – 24,0°C. Средњи број мразних дана је 88,3 а тропских 25,0 док је просечно годишње трајање сунчевог сјаја 1835,2 часа. Највише падавина се излучи у тромесечју мај-јул, са максимумом у јуну (96 mm), мају (91,7 mm) и јулу (75,6) и секундарним максимумом у децембру (60,8) и новембру (60,1), а најмање у зимском периоду (јануар-март) са минимумом у фебруару (60,8 mm) и секундарним минимумом у октобру (66,6 mm). Максимална дневна количина падавина од 124,1 mm забележена је у мају. Просечно годишње трајање снежног покривача већег од 1 cm је 38,4 дана, а просечан број дана са појавом магле 54,5. Међутим појава магле је израженија у приобалном делу Западне Мораве и на самом аеродрому износи и 200 дана годишње што директно утиче на ваздушне операције. Највећу учесталост имају ветрови из југоисточног квадранта (са доминацијом правца E – 81,1% и ESE – 77,0%), а затим из северозападног квадранта (са доминацијом правца W – 72,0% и WNW – 67%) док је учесталост тишина доста мала и износи 12,0%. Анализом података метеоролошких осматрања на истој станици за период 1981-2010. године констатовано је повећање средњих вредности температура ваздуха, годишњих (на 11,5°C), јулских и августовских (на 21,8°C и 21,5°C) и јануарских (на – 0,3°C), као и апсолутног температурног максимума (на 43,6°C), а смањење вредности минимума (на -23,7°C) и смањење средње годишње количина падавина (на 740,3 mm) у односу на период 1961-1990. године.

4) Биљни и животињски свет

Биљни и животињски свет одликују се специјском разноликошћу. На ниским теренима заступљена је вегетација меког дрвећа: врбе, топола, јова, јасика, ракита и др. Присутне су и шуме топола настале антропогеном делатношћу. У средњем висинском појасу заступљене су шуме мешовитог дрвећа: глог, леска, зова, дрен, паздрен, багрем, клека, али и цер, граб, храст лужњак, брест, јасен, липа. У близини кућа, честа је појава шумарака или забрана који се најчешће користе за огрев домаћинства. У вишим појасевима заступљени су: букве, глог, леска, зова, дрен, паздрен, багрем, клека, али и цер, граб, храст лужњак, брест, јасен, липа. Четинари, услед недефинисане јасне висинске границе, јављају се и у вишим и у средњим висинским појасевима. У вишим пределима распрострањени су: траве, корови, али и корисно биље: јагоде, купине, малине, боровнице и разне врсте гљива.

Животињски свет карактерише присуство дивљачи: зец, лисица, срна, вук, јазавац, куна златица, веверица, твор и разне врсте мишева. Од орнитофауне, заступљени су: врабац, сеница, шева, кукавица, кос, орао, дрозд, чворац, врана, гавран, голуб, детлић, креја, пузавац, чавка, плиска, жуња, сова. Присутни су и гмизавци: змија, смук, шаран, шарка, белоушка, гуштер, зелембаћ, бурњак, корњача, жаба кркетуша, жаба зелена итд. У рекама и потоцима распрострањене су различите врсте риба: клен, сом, мрена, вртењак, кркуша и пастрмке у планинским речицама.

5) Педолошки покривач

Педолошки покривач планског подручја представљен је највећим делом следећим типовима земљишта: подзолима (пепелуше), смоницама, гајњачама (земљиште шума.гаја), црницама, ритским црницама, мочварним земљиштем и алувијалним наносима.

Према подацима Републичког геодетског завода, на подручју Просторног плана налази се око 5332 ha пољопривредног земљишта, што представља око 57,69% укупне површине. Структура коришћења пољопривредног земљишта условљена је физичко-географским карактеристикама терена стога је учешће ораница и башта у пољопривредним површинама релативно високо.

На основу Пописа пољопривреде из 2012. године, коришћено пољопривредно земљиште обухватало је између 77% и 86% од укупног расположивог земљишта, и то највише у атарима села Катрга, Тавник и Обрва. У структури коришћених пољопривредних површина на подручју Просторног плана највећи удео имају оранице и баште (око 68%), затим ливаде и пашњаци (27%), воћњаци (око 5%), док се површине под виноградима јављају спорадично (мање од 1%). У селима Цветке и Обрва, где од укупног коришћеног пољопривредног земљишта на ливаде и пашњаке, просечно одлази око 30-33%. У атарима села Катрга и Обрва, удео коришћеног пољопривредног земљишта под воћњацима мањи је од 1%, док је највећи проценат у селу Тавник (око 9%). На основу података Пописа пољопривреде из 2012. године, на подручју Просторног плана било је укупно 1433 регистрована пољопривредна газдинстава.

Површина шума и шумског земљишта на подручју Просторног плана је око 3325 ha (35,98%). Државне шуме обухватају делове газдинске јединице „Котленик” којима газдује шумско газдинство „Столови” Краљево.

У државним шумама састојине сладуна су на око 25% површине, шуме цера на 25% површине, букве су на око 20% површина, шибљаци на 15% шумских површина, шуме китњака на око 10% и вештачки подигнуте састојине црног бора на око 5% површине. Намена државних шума је, према основама газдовања, доминантно производња техничког дрвета (на око 85% површина), затим стална заштита шума (шуме ван газдинског третмана) (на око 10% површине) и заштита семенске састојине (око 5% површине).

На ниским теренима заступљена је вегетација меког дрвећа: врбе, топола, јова, јасика, ракита и др. Присутне су и шуме топола настале антропогеном делатношћу. У средњем висинском појасу заступљене су шуме мешовитог дрвећа: глог, леска, зова, дрен, паздрен, багрем, клека, али и цер, граб, храст лужњак, брест, јасен, липа. У близини домаћинства, честа је појава шумарака или забрана који се најчешће користе за огрев домаћинства. У вишим појасевима заступљени су: буква, глог, леска, зова, дрен, паздрен, багрем, клека, али и цер, граб, храст лужњак, брест, јасен, липа. Четинари, услед нејасне висинске границе, јављају се и у вишим и у средњим висинским појасевима. У вишим пределима распрострањени су: траве, корови, али и корисно биље: јагоде, купине, малине, боровнице и разне врсте гљива.

На основу спроведеног поступка међународне еколошке сертификације, на подручју Просторног плана, издвојене су као шуме високе заштитне вредности (High Conservation

Value Forests – HCVF) шуме са значајном заступљеношћу биодиверзитета (у категорији HCVF - 1) и шумске површине које имају заштитну функцију (HCVF – 4).

Подручје Просторног плана обухвата део Западно-Моравског ловишта којим газдује ЈП „Србијашуме“, односно шумско газдинство „Голија Ивањица“ преко шумске управе Чачак. У ловишту је претежно ситна, ловостајем заштићена дивљач, попут зечева, бизамских пацова, јазаваца, фазана, пољских јаребица, голубова, препелица, шљука и др., а у мањем броју и незаштићена дивљач попут лисице, творова, сивих врана, сврака и др.

б) Геосеизмичност

Присутна је одређена опасност од земљотреса с обзиром да је интензитет сеизмичког хазарда на подручју Просторног плана, за повратни период од 475 година, у VIII категорији (према EMC скали, EMS-European macroseismic scale). Ове вредности указују да је највећи део подручја угрожен земљотресима који могу изазвати значајна оштећења објеката. У периоду од 1910. до 2010. године, у непосредном окружењу Просторног плана, забележене су вредности земљотреса између 3,7 и 5,5 MW (MW- хомогенизоване магнитуде).

1.2.2. Елементи животне средине за које постоји могућност да буду изложене значајном утицају

На подручју овог просторног плана систематски мониторинг животне средине се спроводи у ограниченом обиму. Контролу квалитета ваздуха, земљишта и вода на предметном подручју врши Агенција за заштиту животне средине и градски заводи за јавно здравље Чачка и Краљева.

1) Квалитет ваздуха

Аутоматске мерне станице за контролу квалитета ваздуха Агенције за заштиту животне средине на Планском подручју нису евидентирани. Територијално приближе станице налазе се у градском подручју Краљева и Чачка. Према резултатима мерења имисија NO₂ и CO, на мерној станици у Чачку концентрације су у границама прихватљивих те се квалитет ваздуха може оквалитетовати као одличан. Мерење концентрација SO₂, NO₂ и CO у Краљеву указује на њихову повећану концентрацију током већег дела године, те се квалитет ваздуха можеоценити као ваздух III категорије (прекомерно загађен ваздух).

У Чачку и Краљеву је према Извештају о стању квалитета ваздуха за 2018. годину и 2019. годину¹ утврђена повећана концентрација PM10 и PM2,5 честица у ваздуху.

2) Квалитет вода

На основу Резултата испитивања квалитета површинских и подземних вода за 2018. годину које спроводи Агенција за заштиту животне средине, река Западна Морава на профилу Краљево по рН вредности налази се у I-IV категорији квалитета, у односу на суспендујуће материје у III-V категорији, у односу на БПК у II категорији, укупни азот и нитрите у III категорији, нитрате у I категорији, амонијум јон и укупни фосфор и ортофосфате у II категорији, док се у односу на присуство арсена, бора, бакра, цинка, хрома и мангана налази у I категорији квалитета. За остале водотокове не постоје званични подаци о квалитету површинских вода.

3) Квалитет земљишта

На основу Извештаја о стању земљишта у Републици Србији за 2016. и 2017. годину, који је издала Агенција за заштиту животне средине, утврђено је да је протеклом периоду праћење

¹ Годишњи извештај о стању квалитета ваздуха у Републици Србији 2019. године, Годишњи извештај о стању квалитета ваздуха у Републици Србији 2018. године, Министарство за заштиту животне средине, Агенција за заштиту животне средине

загађености земљишта на подручју Чачка и Краљева било скромно, а расположиви подаци врло оскудни. За утврђивање стања земљишта и доношење дефинитивних закључака о присутном степену загађења потребна су детаљнија истраживања. Загађивање земљишта је специфично у односу на загађивање ваздуха и воде, јер његове последице трају много дуже и теже се санирају.

На територији Чачка су према извештају утвршене повећане концентрације никла, али нема прекорачења ремедијационих вредности. С друге стране, у Краљеву су на два мерна места забележене високе концентрације никла, бакра, олова и арсена. Наведени резултати односе се на узорковање у граду и само се делимично могу применити на планско подручје.

4) Бука и вибрације

Основни постојећи извори буке на планском подручју су државни пут Краљево-Чачак као и војни аеродром. Мерење буке се до сада није систематски вршило на планском подручју, нити постоје стратешке карте буке.

5) Управљање отпадом

На територији Просторног плана не врши се организовано сакупљање и одлагање комуналног отпада од стране надлежних комуналних предузећа.

Идентификоване се дивље депоније у насељима: Лађевци (3), Тавник (3), Катрга (1), Обрва (1), Милочај (1), Цветке (1).

6) Културно историјско наслеђе

На подручју Просторног плана, статус заштићеног непокретног културног добра, сходно Закону о културним добрима („Службени гласник РС”, бр. 71/94, 52/11-др. закон и 99/11-др. закон), имају:

1. Чардак Игрутина Подгорца (Одлука о проглашању чардака Подгорца Игрутина у Тавнику за **културно добро - споменик културе** број 633-5/85 од 27. септембра 1985. године донета од стране Скупштине општине Краљево);
2. Манастир Вољавча у Тавнику, **добро под претходном заштитом** у процедури за утврђивање на непокретно културно добро.; и
3. Низ забележених простора са археолошким материјалом или садржајима.

Објекат Чардака Игрутина Подгорца смештен је на кат. парцели 1934 КО Тавник у склопу активног сеоског домаћинства. Будући да објекат представља изузетно вредан облик народног стваралаштва забрањени су било какви радови на тој парцели или у њеној близини који би могли нарушити његове културне вредности или угрозити његову статичку стабилност. Уколико се предвиђају радови у његовој непосредној близини или промене намене околног земљишта неопходно је затражити од Завода, као територијално надлежне институције заштите, посебне мере техничке заштите.

Манастирски комплекс Вољавча у Тавнику смештен је на катастарској парцели број 477 КО Тавник. То је вредан манастирски комплекс са две цркве, од којих је старија црква брвнара посвећена светом Прокопију. С обзиром на вредност објекта, забрањују се било какви радови на кат. парцели или у њеној близини, који би могли нарушити културне вредности комплекса или угрозити статичку стабилност појединачних објеката, за све промене неопходно је затражити од Завода, као територијално надлежне институције заштите, посебне мере техничке заштите.

7) Заштита здравља становника

Квалитет живота становника до сада није значајније нарушен активностима на планском подручју (осим у зони ДП ИБ реда броја 22 Чачак-Краљево). Поред тога, становништво на подручју Просторног плана је изложено потенцијалној опасности од елементарних непогода, у првом реду изазваних опасностима од бујичних поплава, интензивним кишним и снежним падавинама и града.

2. ОПШТИ И ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ И ИЗБОР ИНДИКАТОРА

2.1 Општи и посебни циљеви

Према члану 14. Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину општи и посебни циљеви стратешке процене дефинишу се на основу захтева и циљева у погледу заштите животне средине у другим плановима и програмима, циљева заштите животне средине утврђених на нивоу Републике и међународном нивоу, прикупљених података о стању животне средине и значајних питања, проблема и предлога у погледу заштите животне средине у плану или програму.

Општи циљеви Стратешке процене припремљени су на основу стања животне средине, стратешких питања заштите животне средине од значаја за Републику и циљева и захтева у области заштите животне средине из релевантних националних секторских стратешких докумената.

За реализацију општих циљева утврђују се посебни циљеви Стратешке процене у појединим областима заштите. Посебни циљеви Стратешке процене представљају конкретан, делом квантификован исказ општих циљева и у односу на посебне циљеве се врши евалуација планских решења. Посебни циљеви Стратешке процене чине методолошко мерило кроз које се проверавају ефекти Просторног плана, односно очекивани трендови у животној средини који се очекују као резултат (позитивни утицаји) и/или последица (негативни утицаји) примене планских решења.

Општи и посебни циљеви Стратешке процене сврстани су у шест области (1. ваздух и климатске промене; 2 воде; 3. земљиште; 4. природне вредности, природни ресурси и предео; 5. Управљање отпадом; 6. социо-економски и институционални аспекти (Табела 2.1.).

2.2. Избор индикатора

Индикатори (показатељи) управљања животном средином представљају веома битан сегмент у планирању и један ниво у оквиру комплексног просторног информационог система о животној средини. Сврха њиховог коришћења је у усмеравању планских решења ка остварењу циљева у области заштите животне средине, делом кроз процену утицаја, а делом кроз праћење (мониторинг) стања животне средине у току имплементација Просторног плана.

У оквиру Стратешке процене, избор индикатора је извршен из Правилника о националној листи индикатора заштите животне средине ("Службени гласник РС", број 37/2011). Овај сет индикатора заснован је на концепту «узрок-последица-одговор». Индикатори "узрока" означавају људске активности, процесе и односе који утичу на животну средину, индикатори "последица" означавају стање животне средине, док индикатори "одговора" дефинишу политичке опције и остале реакције у циљу промена "последица" по животну средину. Сет индикатора одражава принципе и циљеве одрживог развоја (Табела 2.1).

Сваком посебном циљу Стратешке процене додељен је један или више индикатора (укупно 39). Избор индикатора усклађен је са планском концепцијом и предикцијама о могућим утицајима на квалитет животне средине. Индикатори ће послужити за евалуацију планских решења, се једне стране, и за праћење (мониторинг) стања животне средине у току имплементације Просторног плана, с друге стране.

Табела 2.1. Циљеви и индикатори Стратешке процене утицаја

Област СПУ	Општи циљеви СПУ	Посебни циљеви СПУ	Индикатори *
ВАЗДУХ И КЛИМАТСКЕ ПРОМЕНЕ	Заштита квалитета ваздуха и смањење утицаја на климатске промене	<ul style="list-style-type: none"> - Заштита квалитета ваздуха - Смањење утицаја на климатске промене 	Учесталост прекорачења дневних вредности CO ₂ , NO ₂ , ПМ10 и ОЗ које прекорачују границу (број дана у току године са прекорачењем дневне граничне вредности)
			Емисија гасова са ефектом стаклене баште (CO ₂ , N ₂ O, CH ₄ , SF ₆ , HFC, PFC) (Gg CO ₂ eq/год. и Gg/год.)
ВОДЕ	Заштита и одрживо коришћење вода	<ul style="list-style-type: none"> - Заштита и одрживо коришћење вода 	Биолошка потрошња кисеоника у површинским водама (БПК5) (mg O ₂ /l)
			Емисије загађујућих материја из тачкастих извора у водна тела (kg/год.)
ЗЕМЉИШТЕ	Заштита и одрживо коришћење земљишта	<ul style="list-style-type: none"> - Заштита и одрживо коришћење пољопривредног и шумског земљишта 	Промена намене земљишта (%)
			Повећање површине шумског земљишта (%)
СОЦИО-ЕКОНОМСКИ АСПЕКТИ	Заштита здравља становништва, економски развој подручја, заштита културног наслеђа	<ul style="list-style-type: none"> - Заштита и унапређење здравља становништва - Подстицати економски развој и запошљавање - Заштита културног наслеђа и очување историјских и археолошких локација 	Укупни индикатор буке (dB(A))
			Број стамбених објеката у зони утицаја аеродрома и аеродромских садржаја
			Број нових радних места
			Повећање могућности за развој туризам
			Број и значај непокретног културног наслеђа који може бити под утицајем планских решења

* - тематско подручје; дефиниција и опис индикатора; методологија израчунавања и сакупљања података; јединица мере; правна покривеност националним и међународним прописима и обавезама извештавања; извор и доступност података; начин и рокови достављања података; информација и извештаја у информациони систем; дефинисани су Правилником о Националној листи индикатора заштите животне средине ("Службени гласник РС", број 37/11).

3. ПРОЦЕНА МОГУЋИХ УТИЦАЈА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ

Просторни план ће представљати оквир за развој постојећег аеродрома "Морава" са утицајима (позитивним и негативним) на квалитет животне средине. Имајући то у виду, основни циљ израде Стратешке процене Просторног плана на животну средину је идентификација ових утицаја у односу на дефинисане циљеве Стратешке процене. Основни задатак у том процесу је да се избегну или минимизирају или идентификују могући конфликти у простору, који могу настати као последица спровођења планских пропозицијама. Поред тога, задатак Стратешке процене је и идентификација позитивних утицаја планских концепција на простор и животну средину. Основна улога Стратешке процене у планском процесу је да створи представу субјектима одлучивања о очекиваним трендовима у простору и животној средини који могу настати у току примене Просторног плана.

Према члану 15. Закона о стратешкој процени, ово поглавље садржи следеће елементе:

- приказ процењених утицаја варијантних решења плана и програма повољних са становишта заштите животне средине са описом мера за спречавање и ограничавање негативних, односно увећање позитивних утицаја на животну средину;
- поређење варијантних решења и приказ разлога за избор најповољнијег решења;
- приказ процењених утицаја плана и програма на животну средину са описом мера за спречавање и ограничавање негативних, односно увећање позитивних утицаја на животну средину;
- начин на који су при процени утицаја узети у обзир чиниоци животне средине укључујући податке о: ваздуху, води, земљишту, клими, јонизујућем и нејонизујућем зрачењу, буци и вибрацијама, биљном и животињском свету, стаништима и биодиверзитету; заштићеним природним добрима; становништву, здрављу људи, градовима и другим насељима, културно-историјској баштини, инфраструктурним, индустријским и другим објектима или другим створеним вредностима;
- начин на који су при процени узете у обзир карактеристике утицаја: вероватноћа, интензитет, сложеност/реверзибилност, временска димензија (трајање, учесталост, понављање), просторна димензија (локација, географска област, број изложених становника, прекогранична природа утицаја), кумулативна и синергијска природа утицаја.

У складу са Законом, у овом поглављу је, применом методе вишекритеријумске процене утицаја, инцијално извршена процена утицаја варијантних решења просторног развоја, а затим и процена утицаја планских решења која су од значаја за животну средину.

3.1 Процена утицаја варијантних решења и разлози за избор најповољније варијанте

Укупни ефекти Просторног плана, па и утицаји на животну средину, могу се утврдити поређењем постојећег стања са циљевима и решењима Просторног плана. Стратешка процена разматрала је варијанту просторног развоја без примене Просторног плана (постојеће стање – варијанта А) и просторног развоја са применом Плана (варијанта Б) са посебним уважавањем свих сектора планског развоја.

Табела 3.1. Процена утицаја варијантних решења

Варијанта	Сценарио развја	Циљеви СПУ						
		Заштита квалитета ваздуха	Смањење утицаја на климатске промене	Заштита и одрживо коришћење вода	Заштита и одрживо коришћење пољопривредног и шумског земљишта	Заштита и унапређење здравља становништва	Подстицати економски развој и запошљавање	Заштита културног наслеђа и очување историјских и археолошких локација
А	Без развоја аеродрома и пратеће инфраструктуре, одржаће се постојећи трендови у животној средини без "компензације" у смислу стварања предуслова за економски напредак шире друштвене заједнице.	-	-	0	0	-	0	0
Б	Развој аеродрома неминовно ће имплицирати повећање броја полетања и слетања. То ће поред значајних позитивних економских утицаја и стварање предуслова за динамичнији развој туризма и других привредних грана, имати одређене негативне ефекте на повећање интензитета буке у животној средини у зони аеродрома и полетно-слетног коридора. Формирање "еко зоне" са стационираним постројењима за прераду чврстог отпада и за прераду отпадних вода утицаће на очување квалитета основних чинилаца животне средине.	-	-	0	-	-	+	+

Значење симбола: + укупно позитиван утицај; - укупно негативан утицај; 0 нема директног утицаја или нејасан утицај; А – варијанта без примене просторног плана; Б – варијанта са применом Просторног плана.

Резимирајући позитивне и негативне ефекте варијанти Просторног плана, може се констатовати следеће:

- У варијанти да се предметни план не донесе и да се развој настави по досадашњем тренду могу се очекивати постојећи негативни трендови у животној средини настали пре свега као последица авиооперација уз загађење квалитета ваздуха и повећање интензитета буке у животној средини, али и проблеми у смислу недовољне безбедности на аеродрому, недовољног капацитета који би пратио туристички и привредни развој региона;
- У варијанти да се предметни план имплементира очекују се додатни негативни ефекти на повећање загађења ваздуха и интензитета буке у животној средини. Ови утицаји су међутим ограничени на зону аеродрома и полетно-слетног коридора, односно локализованог су карактера. Насупрот овим негативним утицајима, очекују се изразито јаки позитивни утицаји у контексту развоја читавог региона и који по свом карактеру превазилазе оквире Просторног плана и представљају регионални економски интерес.

На основу изнетог се може закључити да је варијанта са применом Просторног плана има предност у односу на постојећи начин коришћења простора који је у обухвату овог планског документа.

3.2. Евалуација карактеристика и значаја утицаја планских решења

У наставку Стратешке процене извршена је евалуација утицаја планских решења Просторног плана на животну средину и елементе одрживог развоја.

Процена утицаја на животну средину извршена је применом методе вишекритеријумске експертске анализе и евалуације планских решења, са циљем да се дају предикције о будућим трендовима у простору и животној средини који се очекују током реализација Просторног плана. Приликом евалуације планских решења узето је у обзир: врста утицаја; вероватноћа да се утицај појави; временска димензија односно трајање утицаја; учесталост утицаја; и просторна димензија утицаја (Табела 3.2).

Табела 3.2. Критеријуми за евалуацију планских решења

Врста утицаја	Вероватноћа утицаја	Трајање утицаја	Учесталост утицаја	Просторна димензија утицаја
Позитиван Негативан Неутралан	Могућ (М) Вероватан (В) Сигуран (С)	Краткотрајан (К) Дуготрајан (Д)	Повремен (По) Сталан (Ст)	Локални (Л) Регионални (Р) Национални (Н) Прекогранични (П)

Усваја се да су стратешки значајни утицаји они који имају следеће карактеристике:

- сигуран утицај,
- дугорочан утицај,
- сталан утицај,
- национални и прекогранични утицај.

Евалуација утицаја планских решења извршена је у збирној матрици (табела 3.5.). Евалуација утицаја је у збирној табели приказана коришћењем одговарајућих боја (зелена за позитивне утицаје, црвена за негативне, бела за неутралне) а интензитетом боје значај утицаја, према броју карактеристика које су дефинисане као **значајне** (постојање једне или две карактеристике) и **врло значајне** (три или четири карактеристике), како је приказано у следећој табели.

Табела 3.3. Евалуација утицаја

Врста/значај утицаја	Стратешки значајан утицај (једна или две карактеристике)	Стратешки веома значајан утицај (три или четири карактеристике)
Позитиван		
Негативан		
Неутралан		

Збирна матрица утицаја Просторног плана на животну средину приказана је у табели 3.5.

Списак планских решења укључених у процес Стратешке процене дат је по областима Просторног плана и приказан у табели 3.4.

Табела 3.4. Планска решења у Просторном плану обухваћена проценом утицаја

Планско решење
Доградња постојећег и изградња новог дела комплекса аеродрома Морава (доградњу постојећег путничког терминала са платформом, изградња нове полетно слетне-стазе са системом рулних стаза, платформи за карго део и за генералну авијацију са пратећим објектима и логистиком)
Изградња система приступних саобраћајница изградњом нових деоница и доградњом и реконструкцијом постојеће мреже локалних путева.
Правила грађења резервоарског комплекса
Изградња приступне саобраћајнице ка потенцијалној петљи Катрга на планираном аутопути Е-761 Појате –Прељина.
Уређење водотока који угрожавају постојећи и планирани део аеродромског комплекса, а посебно Жутаје и Лађевачке реке.
Ревизија постојећих и успостављање нових зона заштите око аеродрома (забрањене, ограничене и контролисане градње).
Резервација простора за формирање индустријске зоне града Краљева
Планске мере заштите животне средине

Табела 3.5. Збирна матрица утицаја Просторног плана на циљеве Стратешке процене

Планско решење	Циљеви СПУ						
	Заштита квалитета ваздуха	Смањење утицаја на климатске промене	Заштита и одрживо коришћење вода	Заштита и одрживо коришћење пољопривредног и шумског земљишта	Заштита и унапређење здравља становништва	Подстицати економски развој и запошљавање	Заштита културног наслеђа и очување историјских и археолошких локација
Доградња постојећег и изградња новог дела комплекса аеродрома Морава	С К По Л	В К По Л	М К По Л	С Д Ст Л	С К По Л	В Д Ст Р	М Д По Р
Изградња система приступних саобраћајница изградњом нових деоница и доградњом и реконструкцијом постојеће мреже локалних путева	В Д По л	М Д По Л	М К По Л	В Д Ст Л	М Д По Л	М Д Ст Р	М Д По Р
Правила грађења резервоарског комплекса	М К По Л	М К По Л	М К По Л	М К По Л	М К По Л	М К По Л	М К По Л

Планско решење	Циљеви СПУ						
	Заштита квалитета ваздуха	Смањење утицаја на климатске промене	Заштита и одрживо коришћење вода	Заштита и одрживо коришћење пољопривредног и шумског земљишта	Заштита и унапређење здравља становништва	Подстицати економски развој и запошљавање	Заштита културног наслеђа и очување историјских и археолошких локација
Изградња приступне саобраћајнице ка потенцијалној петљи Катрга на планираном аутопути Е-761 Појате – Прељина.	В Д По Л	М Д По Л	М К По Л	В Д Ст Л	М Д По Л	В Д Ст Р	М Д По Р
Уређење водотока који угрожавају постојећи и планирани део аеродромског комплекса, а посебно Жутаје и Лађевачке реке			В Д Ст Л				
Ревизија постојећих и успостављање нових зона заштите око аеродрома	М Д Ст Л	М Д Ст Л			С Д Ст Л		М Д Ст Р
Резервација простора за формирање индустријске зоне града Краљева				М Д Ст Л		В Д Ст Л	
Планске мере заштите животне средине	М Д Ст Л	М Д Ст Л	С Д Ст Л		М Д Ст Л		С Д Ст Л

3.3. Кумулативни и синергетски ефекти

У складу са Законом о стратешкој процени (члан 15.) Стратешка процена обухвата и процену кумулативних и синергијских ефеката. Ови ефекти могу настати као резултат интеракције између бројних мањих утицаја постојећих објеката и активности и различитих планираних решења и активности на подручју Просторног плана.

Кумулативни ефекти настају када појединачна планска решења немају значајан утицај, а неколико индивидуалних ефеката заједно могу да имају значајан ефекат. Синергијски ефекти настају у интеракцији појединачних утицаја који производе укупни ефекат који је већи од простог збира појединачних утицаја.

Другим речима, ради се о процени збирних утицаја, који се могу у већој или мањој мери разликовати од појединачних утицаја одређених планских решења, стварајући на тај начин конфликте у простору и животној средини.

Негативни збирни утицаји очекују се у односу на загађење ваздуха приликом суперпонирања постојећих (аеродром, саобраћај, индивидуална ложишта) и планираних (доградња аеродрома и пратеће инфраструктуре, повећање броја авиооперација) активности, као и у односу на повећање буке у зони аеродрома и полетно-слетног коридора.

3.4. Резиме утицаја планских решења

На основу евалуације утицаја планских решења и могућих кумулативних и синергијских ефеката, може се закључити да Просторни план производи негативне и позитивне утицаје на планском подручју. Резиме утицаја планских решења која су укључена у Стратешку процену утицаја дат је у табели 3.6. у односу на циљеве Стратешке процене.

Табела 3.6. Резиме утицаја планских решења на циљеве Стратешке процене

Заштита квалитета ваздуха и смањење утицаја на климатске промене	Развој саобраћајне инфраструктуре, и авионске и друмске, неминовано ће имати негативне ефекте на квалитет ваздуха. Такође је могуће очекивати привремене негативне утицаје на квалитет ваздуха које ће имплицирати сам процес изградње планираних објеката који ће бити у функцији аеродрома, односно рад механизације која ће бити коришћена приликом изградње наведених објеката (изградња полетно-слетне и рулне стазе, проширење и изградња аеродромске инфраструктуре и др.). Ови утицаји су, међутим, ограниченог/локалног карактера и могу бити умањене имплементацијом дефинисаних мера заштите. Претпоставка је и да ће даљи убрзани развој технологија у авио индустрији временом умањити постојећа загађења ваздуха. Поред тога, примена обновљивих извора енергија и повећање енергетске ефикасности у планираним објектима у функцији аеродрома, могли би додатно остварити позитивне ефекте на квалитет ваздуха. С друге стране, реализација резервоарског комплекса са постројењем и објектима за складиштење запаљивих и горивих течности повећава ризик од негативних утицаја у случају удеса (пожара или експлозије). Појава удеса имплицирала би негативне ефекте у односу на емисије загађујућих материја у ваздух. Анализирајући кумулативне и синергетске ефекте, могуће је очекивати негативне утицаје као последица суперпонирања авио и друмског саобраћаја. Као превенција повећања изложености становништва загађеном ваздуху ван уже зоне аеродрома, Просторним планом су предвиђене смернице за коришћење простора у околини аеродрома.
Заштита вода	Уређење водотока који угрожавају постојећи и планирани део аеродромског комплекса, а посебно Жутаје и Лађевачке реке допринеће заштити вода, се једне стране, и заштити од вода и безбедности аеродрома, с друге стране. Планским мерама заштите утицаће се на смањење и/или елиминацију загађења вода у свим фазама имплементације Просторног плана и реализације планираних намена.
Заштита земљишта	Реализација планских пропозиција утицаће трајно на промену намене пољопривредног и шумског земљишта у зони аеродрома што је неминовна последица развоја оваквог пројекта. Намена дела земљишта биће промењена реализацијом нове полетно-слетне и рулне стазе, а део кроз ограничења у заштитној зони аеродрома. Ради се и трајној промени намене земљишта.
Заштита здравља становништва	Јасно је да ће повећање броја авиооперација утицати на пораст нивоа буке у животној средини током времена. Опште је прихваћено да ће, док комерцијални авиони постају ефикаснији и приметно тиши током последњих двадесет година, ово смањење буке бити поравнано растом броја авиооперација током истог периода. У тренутку израде Просторног плана, нису расположиви подаци за утврђивање прецизних контура буке, па је процена утицаја буке извршена на основу литературе и предикција о просторног дисперзији буке од авиооперација. Увођењем савремених, тихих и економичнијих авиона, требало би да резултира смањењем буке у кратком року и одржавањем нивоа буке на ниском нивоу током времена. Реализација резервоарског комплекса са постројењем и објектима за складиштење запаљивих и горивих течности повећава ризик од негативних утицаја у случају удеса (пожара или експлозије). Појава удеса потенцијално би имплицирала негативне ефекте на животе и здравље становништва у зони утицаја. Процес планирања има улогу у обезбеђивању да земљиште око аеродрома и дуж траса лета не буде намењено некомпатибилној употреби земљишта, као што су вулнерабилни објекти, што се постиже планским решењем које се односи на Ревизија постојећих и успостављање нових зона заштите око аеродрома. Поред тога, у поглављу 4. Стратешке процене, дате су прецисне смернице о обради утицаја аеродромске буке у току имплементације просторног плана, односно током израде Студије о процени утицаја пројекта на животну средину.

Подстицати економски развој	Имплементација Плана има кључни значај за економски развоју ширег подручја и повећање запослености. Реализација овог пројекта ће имати јаке позитивне економске импликације. Оне се огледају у стварању предуслова за убрзан економски развој читавог региона и представља витални национални интерес који за собом носи отварање нових радних места на самом аеродрому, али и индиректне утицаје на развој туризма као полуге за развој осталих привредних грана. Развој аеродрома у економском смислу умногоме превазилази оквире саме локације и планског подручја.
Заштита културних добара	Планске поставке допринеће заштити непокретних културних добара и/или археолошких локалитета доследном применом мера заштите формулисаним у Просторном плану, Стратешкој процени утицаја на животну средину и условима надлежног Завода за заштиту споемика културе.

Извесно је да реализација планских поставки има велики број позитивних утицаја на реализацију циљева одрживог развоја, али реализација планираног пројекта са собом неминовно носи могућност одређених негативних ефеката на квалитет животне средине са свим својим импликацијама.

3.5. Опис смерница за предупређење и смањење негативних и повећање позитивних утицаја на животну средину

На основу процењених могућих утицаја на квалитет животне средине, утврђују се мере (смернице) које треба примењивати у току имплементације Просторног плана, како би се предупредили или смањили негативни утицаји планских решења, односно повећали позитивни утицаји оних планских решења која остварују позитивне ефекте:

- обавеза је Носиоца пројекта да приликом даље разраде Просторног плана имплементира и спроводи смернице и мере заштите животне средине дефинисане у Просторном плану и Стратешкој процени утицаја на животну средину, односно приликом израде пројектно-техничке документације;
- обавеза је Носиоца пројекта да спроводи препоруке и смернице за израду Студије о процени утицаја пројекта на животну средину и мониторинг животне средине који су дефинисани у Просторном плану и Стратешкој процени утицаја на животну средину;
- пре изградње објеката потребно је простор опремити свом потребном комуналном инфраструктуром како би се избегла оштећена и загађења основних чинилаца животне средине;
- изградња објеката, извођење радова, може се вршити под условом да се не изазову трајна оштећења, загађивање или на други начин деградација животне средине;
- приликом пројектовања и изградње придржавати се Закона о заштити од пожара и Закона о ванредним ситуацијама;
- у случају да се у току земљаних радова наиђе на природно добро које је геолошко-палеонтолошког или минеролошко-петрографског порекла (за које се претпоставља да има својсво природног споменика), извођач радова је дужан да о томе обавести надлежни Завод за заштиту природе и да предузме све мере како се природно добро не би оштетило до доласка овлашћеног лица;

- у случају да се у току земљаних радова наиђе на археолошко налазиште или материјалне остатке културе, обавеза је извођача радова да исте одмах обустави и о налазу обавести надлежни Завод за заштиту споменика културе, као и да до доласка стручне екипе локалитет обезбеди од евентуалног оштећења или уништења налаза;
- комплетан хумусни материјал који ће бити скинут у процесу доградње аеродрома потребно је искористити за накнадно хумизирање, са или без претходног складиштења;
- у смислу минимизирања неповољних ефеката на земљиште који су последица коришћења средстава за евентуално одмрзавање авиона, рационализовати њихову употребу и све поступке вршити по верификованим техничким спецификацијама;
- све манипулације са нафтом и њеним дериватима у току процеса грађења, снабдевање машина, неопходно је обављати на посебно дефинисаном месту и уз максималне мере заштите како не би дошло до просипања
- посебним мерама приликом израда пројектне документације смањивати ризике од загађивања земљишта при складиштењу, превозу и претакању нафтних деривата и опасних хемикалија;
- у зони око стазе и коридорима прилазних (летних) равни забрањене су све активности које могу угрозити безбедност ваздухоплова;
- након испуштања пречишћене отпадне воде у реципијент не сме се ни у ком случају нарушити квалитет реципијента односно реципијент мора остати у оквиру класе и категорије реципијента предвиђене релевантном легислативом;
- потребно је постављање прикључка на канализацију на коме би се празнили резервоари отпадне воде из авиона. Место овог прикључка треба тако да се одабере да испуњава санитарне услове, односно да је довољно удаљено од простора за припрему хране и од стазе којом се крећу путници;
- сакупљену атмосферску воду са платформи и површина намењених друмском саобраћају потребно је пречишћавати на сепаратру уља и масти пре упуштања у реципијент;
- забрањено је упуштање фекалне канализације у било који објекат за одвођење кишне канализације као и упуштање кишницу у фекалну канализацију;
- за третман атмосферских вода са манипулативних саобраћајних површина предвидети сепараторе уља и таложнике на свом локацијама где може доћи до расипања оваквих материја и обезбедити њихово редовно одржавање од стране надлежне службе;
- на паркинзима, где год је то могуће, за засену користити аутохтоне декоративне биљне врсте;
- архитектуру планираних објеката прилагодити амбијенту, како би се на адекватан начин извршило њихово уклапање у предео;
- приликом пројектовања објеката аеродрома посебну пажњу посветити енергетској ефикасности објеката и стварању могућности за коришћење обновљивих извора

енергије у функционисању аеродрома (за објекте, возила и сл.) како би се умањили негативни утицаји на квалитет ваздуха;

- ускладити унапређивање оперативних процедура са побољшањем ваздухопловне технологије и очекиваним развојем аеродрома како би се контролисао интензитет буке на и у близини аеродрома, како у дневном, тако и у ноћном режиму;
- у складу са пропозицијама Закона о заштити од буке у животној средини ("Сл. гласник РС", бр. 36/2009 и 88/2010) за потребе аеродрома „Морава“ потребно је израдити "стратешку карту буке";
- у циљу смањења интензитета буке увести нове, тише и економичније авионе;
- земљиште у околини аеродрома и дуж траса лета планирати на начин да се избегне лоцирање некомпатибилних активности односно вулнерабилних објеката (стамбена изградња, здравствене, објекти за одмор и релаксацију и образовне установе и слично);
- у зони око аеродрома и прилазних (летних) равни забрањене су све активности које могу угрозити безбедност ваздухоплова;
- предвидети превентивне и оперативне мере заштите, реаговања и поступке санације за случај хаваријског изливања опасних материја у околину.
- постројења и објекти за складиштење запаљивих и горивих течности и његови саставни делови морају се градити, постављати и опремати на начин којим се не ствара опасност од пожара или експлозије у складу са прописима. За складишне резервоаре и претакалишта у саставу постројења, морају се прибавити услови за изградњу и безбедно постављање објеката односно локација за изградњу и безбедно постављање објеката, које издаје Министарство, у складу са Законом о запаљивим и горивим течностима и запаљивим гасовима ("Сл. гласник РС", бр. 54/2015);
- обавезно је у току израде техничке документације одредити зоне опасности у складу са Правилником о техничким нормативима за безбедност од пожара и експлозија постројења и објеката за запаљиве и гориве течности и о ускладиштавању и претакању запаљивих и горивих течности ("Сл. гласник РС", бр. 114/2017);
- оператер севесо постројења, односно комплекса у коме се обављају активности у којима је присутна или може бити присутна једна или више опасних материја у једнаким или већим количинама од прописаних, дужан је да предузме све неопходне мере за спречавање хемијског удеса и ограничавања утицаја тог удеса на живот и здравље људи и животну средину у циљу стварања услова за управљање ризиком, у складу са Законом о заштити животне средине ("Сл. гласник РС", бр. 135/2004, 36/2009, 36/2009 - др. закон, 72/2009 - др. закон, 43/2011 - одлука УС, 14/2016, 76/2018, 95/2018 - др. закон и 95/2018 - др. закон).

4. СМЕРНИЦЕ ЗА ИЗРАДУ ПРОЦЕНА УТИЦАЈА НА НИЖИМ ХИЈЕРАРХИЈСКИМ НИВОИМА

Према члану 16. Закона о стратешкој процени, Извештај о стратешкој процени садржи разрађене смернице за планове или програме на нижим хијерархијским нивоима које обухватају дефинисање потребе за израдом стратешких процена и процена утицаја пројеката на животну средину, одређују аспекти заштите животне средине и друга питања од значаја за процену утицаја на животну средину планова и програма нижег хијерархијског нивоа.

Просторни план ће бити основ за израду пројектне документације будућег аеродрома за које је потребна израда Студије процене утицаја пројекта на животну средину. С тим у вези, Носилац пројекта је, у складу са чланом 8. Закона о процени утицаја на животну средину ("Службени гласник РС", бр. 135/04 и 36/09), у обавези да се обрати надлежном органу за послове заштите животне средине (Министарство заштите животне средине) са Захтевом о одређивању потребе израде Студије процене утицаја на животну средину за појединачне пројекте, у складу са Законом о заштити животне средине ("Службени гласник РС", бр.135/04, 36/09 и 72/09 – 43/11 – Уставни суд, 14/16, 76/18 и 95/18 - др. закон), Правилником о садржини студије о процени утицаја на животну средину ("Службени гласник РС", бр. 69/2005), и Уредбом о утврђивању Листе пројекта за које је обавезна процена утицаја и Листе пројеката за које се може захтевати процена утицаја на животну средину ("Службени гласник РС", бр. 114/08).

Приликом израде Студије о процени утицаја пројекта аеродрома на животну средину посебно пажњу потребно је посветити процени ризика од удеса резервоарског комплекса и одређивању утицаја аеродрома на буку, при чему је потребно узети у обзир националну легислативу која се односи на буку у животној средини и ЕУ смернице које се баве овом проблематиком, укључујући Директиву о буци у животној средини (2002/49/ЕС) која укључује мониторинг еколошког проблема; израду "стратешких карата буке" за аеродроме користећи хармонизоване индикаторе буке Lden (укупни индикатор нивоа буке током дана, вечери и ноћи) и Lnight (индикатор ноћног нивоа буке). Ове карте се користе за процјењивање колики је број људи узнемирено буком и колики број има проблема са спавањем због буке. У обзир треба узети смернице за комуналну буку које је дефинисала Светска здравствена организација (WHO). Како би се спровела процена буке од авиона, препорука је да се направи дигитални модел користећи неки од акредитованих модела буке за цивилне авионе (попут нпр. ЕСАС IMM1, који је потпуно усаглашен са последњим европским смерницама за моделирање буке (ЕСАС.СЕАС Doc 29, 3 издање). Овај документ смерница представља међународно договорене најбоље праксе које се спроводе у модерним моделима буке за авионе. Примена IMM1 модела буке се сматра одговарајућим моделом за коришћење с обзиром на способност модела да укључи различите топографске контуре у сетове података, а њиме је могуће и конструисање 3D модела који користи улазне податке који се односе на терен, објекте и друге карактеристике терена.

Приликом моделовања, неизоставно је потребно узети у обзир прогнозиран број авио операција, што укључује тип авиона, трасе лета, дистрибуцију слетања и узлетања и летове током дана и ноћи. На основу наведених података, потребно је израчунати контуре буке које показују очекиване нивое буке код осетљивих рецептора као и промене у изложености буци током времена. Процена у целини треба да буде заснована на најоптимистичнијим прогнозама повећања броја полетања и слетања како би се обезбедили излазни подаци „најгорег сценарија“. Нивои буке генерисани од авиона треба да буду упоређени и компјутерски моделирани поређењем постојећег и прогнозираног броја авиооперација.

5. ПРОГРАМ ПРАЋЕЊА СТАЊА (МОНИТОРИНГ) ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ У ТОКУ СПРОВОЂЕЊА ПЛАНА

Успостављање система праћења стања животне средине (мониторинг) један је од приоритетних задатака како би се све предложене мере заштите животне средине могле успешно имплементирати у пракси.

Стање животне средине у погледу реализације предвиђених утицаја и примене мера и решења заштите прати се у оквиру постојећих програма за праћење животне средине и у оквиру праћења имплементације Просторног плана.

Сам Програм мониторинга за предметну локацију приоритетно треба да буде усмерен на утврђивање тзв. “нултог стања” животне средине. С тим у вези извршиће се анализе земљишта, ваздуха, вода и интензитета буке и припремити одговарајући извјештај о њиховом квалитету које ће се сматрати “нултим стањем” квалитета животне средине. Поред тога, потребно је доследно спроводити мониторинг на начин како је дефинисано у оквиру Просторног плана и Стратешке процене.

Имајући у виду природу планираних садржаја и активности на простору који је у обухвату Просторног плана, национални Програм мониторинга ће укључити праћење параметара/индикатора стања за следеће елементе животне средине:

Мониторинг квалитета ваздуха

Мониторинг квалитета ваздуха се мора успоставити у складу са Европском директивом о процени и управљању квалитетом амбијентног ваздуха (96/62/ЕС)², и то на самој локацији аеродрома. Мониторинг треба вршити континуирано, на поменутих локалитетима, 24-часовним узорцима. Потребно је пратити законом прописане индикаторе. Вредности пратити у складу са: Законом о заштити ваздуха („Сл.гласник РС” бр. 36/09 и 10/13); Уредбом о условима за мониторинг и захтевима квалитета ваздуха („Сл. гласник РС”, бр.11/10, 75/10 и 63/13); Уредбом о граничним вредностима емисија загађујућих материја у ваздух из постројења за сагоревање („Сл. гласник РС” бр. 6/16); Уредбом о граничним вредностима емисија загађујућих материја у ваздуху из стационарних извора загађивања, осим постројења за сагоревање („Службени гласник РС”, број 111/15).

Мониторинг квалитета земљишта

Ради утврђивања садржаја опасних и штетних материја у земљишту, на локацији у непосредној близини аеродрома, врши се мониторинг земљишта, у складу са: Законом о заштити земљишта („Сл. гласник РС” бр.112/15); Уредбом о граничним вредностима загађујућих, штетних и опасних материја у земљишту (“Сл. гласник РС”, бр.30/18 и 64/19).

Мониторинг буке

Потребно је успоставити мониторинг на самом аеродрому и на местима најближих насеља, а вредности буке мерити за дан и ноћ. Мониторинг интензитета буке пратити у односу на: Закон о заштити од буке у животној средини („Сл.гласник РС” бр. 36/09 и 88/10); Уредбу о

² Council Directive 96/62/EC of 27 September 1996 on ambient air quality assessment and management, Official Journal L 296, 21/11/1996

индикаторима буке, граничним вредностима, методама за оцењивање индикатора буке, узнемиравања и штетних ефеката буке у животној средини ("Сл. гласник РС", бр.75/10).

Обавезе надлежних органа

Државни органи, органи локалне самоуправе и овлашћене и друге организације дужни су да редовно, благовремено, потпуно и објективно, обавештавају јавност о стању животне средине, односно о појавама које се прате у оквиру мониторинга, као и мерама упозорења или развоју загађења која могу представљати опасност за живот и здравље људи, у складу са Законом о заштити животне средине и другим прописима. Такође, јавност има право приступа прописаним регистрима или евиденцијама које садрже информације и податке о животној средини, у складу са Законом.

6. ПРИКАЗ КОРИШЋЕНЕ МЕТОДОЛОГИЈЕ У ИЗРАДИ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ

Специфичности конкретних услова који се односе велики просторни обухват и стратешка планска решења будућег просторног развоја планског подручја условиле су и специфичности у методолошком приступу у изради Стратешке процене.

Део специфичности односи се и на следеће чињенице:

- Просторни план у фокусу има пројекат аеродрома без изражених комплексних просторних решења;
- Окосницу планских решења у Просторном плану чини примена концепта, начела и принципа одрживог развоја, што подразумева да је потребно сагледати, поред еколошких, и друштвена/социјална и економска питања;
- због кумулативних и синергијских ефеката који могу настати у интеракцији постојећих и планираних активности у планском подручју, нису примењиве софистициране симулационе математичке методе;
- при доношењу одлука постоји заинтересованост јавности, због чега примењене методе и резултати процене треба да буду једноставно приказани и разумљиви учесницима процеса Стратешке процене и субјектима одлучивања (доносиоцима одлука).

Садржај стратешке процене утицаја на животну средину и методолошки оквир израде и процедуре су дефинисани Законом о стратешкој процени утицаја на животну средину и Законом о заштити животне средине.

За израду Стратешке процене у конкретном случају је примењена методологија заснована на вишекритеријумској експертској евалуацији планских решења у односу на дефинисане циљеве Стратешке процене и припадајуће индикаторе, као основе за валоризацију простора за даљи одрживи развој.

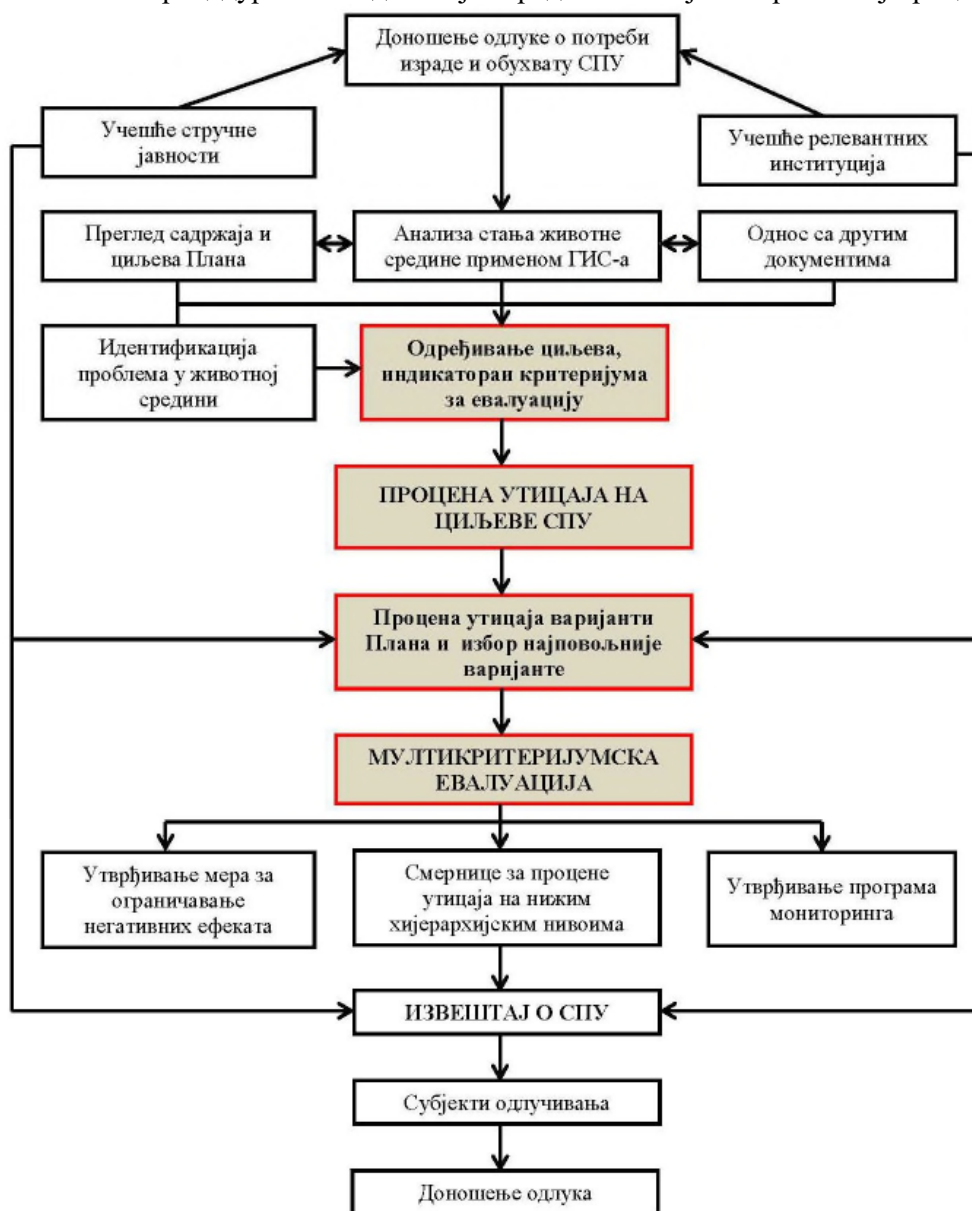
У смислу општих методолошких начела, Стратешка процена је урађена тако што су претходно анализирани полазне основе у складу са Законом о Стратешкој процени, са посебним освртом на постојеће стање животне средине на подручју Просторног плана.

Након тога су дефинисани циљеви и индикатори Стратешке процене који су представљали основ за евалуацију варијантних и приоритетних ланских решења из Просторног плана.

На основу резултата евалуације, дефинисане су смернице за заштиту животне средине и праћење (мониторинг) стања животне средине у току имплементације Просторног плана.

Посебан значај Стратешке процене је и у смерницама које су дате за процене утицаја на нижим хијерархијским нивоима, односно за потребе израде Студије о процени утицаја пројекта аеродрома на животну средину.

Слика 6.1. Процедура и методологија израде извештаја о Стратешкој процени

У смислу општих методолошких начела, стратешка процјена утицаја је урађена тако што су претходно дефинисани: полазни програмски елементи (садржај и циљ плана), полазне основе, постојеће стање животне средине. Битан део истраживања је посвећен:

- процени постојећег стања, на основу кога се могу дати еколошке смернице за планирање,
- квалитативном одређивању могућих утицаја планираних активности на основне чиниоце животне средине који су послужили и као основни индикатори у овом истраживању,
- анализи планских решења на основу којих се дефинишу еколошке смерница за спровођење плана и имплементацију, тј. за утврђивање еколошке валоризације простора за даљи развој.

Циљеви стратешке процјене утицаја одређени су на основу анализе стања животне средине и значајних питања, проблема, ограничења и потенцијала планског подручја, као и приоритета за решавање еколошких проблема, а у складу су са општим циљевима и начелима одрживог развоја.

За сваки од постављених посебних циљева стратешке процјене су дефинисани индикатори у односу на које ће се оцењивати планска решења. Индикатори су веома прикладни за мерење и оцењивање планских решења са становишта могућих штета у животној средини као и за утврђивање које неповољне утицаје треба смањити или елиминисати. Сврха њиховог коришћења је у усмеравању планских решења ка остварењу циљева који се постављају. Представљају један од инструмената за систематско идентификовање, оцењивање и праћење стања, развоја и услова средине и сагледавање последица. Они су средство за праћење извесне променљиве вредности у прошлости и садашњости, а неопходни су као улазни подаци за свако планирање.

7. ПРИКАЗ НАЧИНА ОДЛУЧИВАЊА

Према члану 18. Закона о стратешкој процени утицаја, орган надлежан за припрему Просторног плана доставља заинтересованим органима и организацијама на мишљење Извештај о стратешкој процени. Заинтересовани органи и организације дужни су да доставе мишљење у року од 30 дана од дана пријема захтева за давање мишљења.

Према члану 19. Закона о стратешкој процени утицаја, потребно је обезбедити учешће јавности у разматрању извештаја у оквиру излагања Просторног плана на јавни увид и одржавања јавне расправе.

Орган надлежан за припрему Просторног плана обавештава јавност о начину и роковима увида у садржину извештаја и достављање мишљења, као и времену и месту одржавања јавне расправе у складу са Законом.

Досадашњи начин јавне расправе у оквиру процеса доношења развојних планских докумената није усклађен са савременом праксом у већини европских земаља, а посебно одступа од пропозиција "Архуске конвенције о доступности информација, учешћу јавности у доношењу одлука и доступности правосуђа по питањима заштите животне средине" (ЕСЕ/СЕР/43/98), које су нашле своје место у Закону о заштити животне средине (члан 81).

Због значаја Просторног плана на регионалном па и националном нивоу, односно могућих утицаја предложених планских решења на простор и животну средину, социјални и

економски статус локалних заједница на планском подручју, важно је адекватно и "транспарентно" укључивање заинтересованих страна (инвеститора, надлежних државних органа, локалних управа, невладиних организација и становништва) у процес доношења одлука по питањима заштите животне средине.

Учешће надлежних органа и организација обезбеђује се писменим путем и путем презентација и консултација у фази разматрања Извештаја о стратешкој процени. Учешће заинтересоване јавности и невладиних организација обезбеђује се у оквиру излагања Просторног плана, заједно са Извештајем о стратешкој процени утицаја на животну средину.

Што се тиче начина на који су питања животне средине укључена у Просторни план, у Стратешкој процени је истакнуто да су израда Просторног плана и Стратешке процене текли упоредо, чиме се створила могућност да се циљеви Стратешке процене утицаја укључе у најранију фазу дефинисања планских концепција по областима просторног развоја, чиме се остварио интегрални приступ у планирању и заштити животне средине. Резултат тога је да су планска решења највећим делом креирана у контексту заштите животне средине.

8. ЗАКЉУЧЦИ ДО КОЈИХ СЕ ДОШЛО ТОКОМ ИЗРАДЕ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ УТИЦАЈА (НЕТЕХНИЧКИ РЕЗИМЕ)

ПОЛАЗНЕ ОСНОВЕ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ

Извештај о стратешкој процени утицаја Просторног плана на животну средину (у даљем тексту: Стратешка процена или СПУ) је саставни део Просторног плана, и израђен је у складу са Одлуком о изради Стратешке процене утицаја Просторног плана подручја посебне намене мешовитог војно-цивилног аеродрома „Морава” на животну средину (“Службени гласник Републике Србије“, бр. 73/19).

Визија и дугорочни циљ развоја и доношења Просторног плана је обезбеђење просторних услова за економски развој региона, који ће се постићи доградњом, реконструкцијом и модернизацијом војно-цивилног аеродрома „Морава”. Овиме ће се побољшати укупна приступачност, безбедност, еколошка одрживост и конкурентност региона, повезаност ваздушног са другим видовима саобраћаја, доступност становништва већем броју сервиса и услуга ваздушног саобраћаја, уз истовремено обезбеђење несметаног функционисања инфраструктуре за потребе одбране земље.

Кроз Стратешку процену извршена је анализа природног и демографског потенцијала, природних и културних вредности подручја, интереса свих меродавних сектора и субјеката развоја на националном, републичком, регионалном и локалном нивоу ради нивелације заштитних и развојних интереса и циљева. Идентификован је низ позитивних, али и негативних утицаја Плана на животну средину за које су предвиђене мере за њихово умањење, кроз унапређење система управљања животном средином и мониторинг који треба да омогући контролу ефикасне и превентивне заштите животне средине и здравља становништва.

У поступку Стратешке процене остварена је координација између заинтересованих органа и организација, као и неопходне консултације са актерима просторног развоја и то: Министарства грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре (Сектор за друмски транспорт, путеве и безбедност саобраћаја, Сектор за ваздушни саобраћај и транспорт опасне робе, Сектор за железнице и интермодални транспорт, Сектор за водни саобраћај и безбедност

пловидбе, Одељење за управљање пројектима), Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде, Министарства заштите животне средине (Сектор за управљање животном средином, Одсек за заштиту од великог хемијског удеса), Министарства спољних послова, Министарства унутрашњих послова (Управа за заједничке послове, Сектор за ванредне ситуације), Министарства одбране (Сектор за материјалне ресурсе, Управа за инфраструктуру), Министарства трговине, туризма и телекомуникација, Министарства државне управе и локалне самоуправе, Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, Министарства здравља, Министарства културе и информисања, Министарства привреде, Министарства омладине и спорта, Министарства рударства и енергетике, Министарства просвете, науке и технолошког развоја, ВПЦ „МОРАВА”, Републичког хидрометеоролошког завода, Републичке дирекције за воде, „Инфраструктура ЖЕЛЕЗНИЦЕ СРБИЈЕ” ад Београд, Јавног предузећа „Путеви Србије”, „ЕЛЕКТРОМРЕЖА СРБИЈЕ” ад, Јавног предузећа „ЕЛЕКТРОПРИВРЕДА СРБИЈЕ”, Републичког сеизмолошког завода, Центра за разминирање, Јавног предузећа „СРБИЈАГАС”, Нафтне индустрија Србије ад, VIP MOBILE DOO-Сектор приступне мреже, Радио телевизије Србије, Јавног предузећа „Пошта Србије”-Дирекција за поштанску везу, Јавног предузећа „Емисиона техника и везе”, СББ - Српске кабловске мреже, ОРИОН ТЕЛЕКОМ ДОО, ТЕЛЕНОР ДОО, ТЕЛЕКОМ СРБИЈА АД, РАТЕЛ - Републичке агенције за електронске комуникације, Завода за заштиту природе Србије, Републичког завода за заштиту споменика културе, Завода за заштиту споменика културе Краљево, Јавног предузећа „Србијашуме”, Директората цивилног ваздухопловства Републике Србије, Аеродрома Србије ДОО, Контроле летења Србије и Црне Горе – „SMATSA” ДОО Београд, Града Краљева - Градска управа (Одељење за урбанизам, грађевинарство и стамбено-комуналне делатности, Одсек за урбанизам и грађевинарство), Града Чачка- Градска управа за урбанизам.

Предмет овог Просторног плана је реконструкција и модернизација војно-цивилног аеродрома „Морава“, у циљу обезбеђења услова за проширење капацитета аеродрома, побољшање саобраћајне повезаности и интеграције у окружење, као и повећања нивоа националне безбедности и сигурности у домену одбране.

Посебна намена подручја Просторног плана која је кључна за утврђивање планских решења јесте постојећи мешовити аеродром Морава са планираним проширењем и додатним садржајима. Друге посебне намене на подручју Просторног плана су саобраћајни инфраструктурни системи, пре свега постојећи ДП ИБ реда броја 22 Чачак-Краљево и коридор планираног аутопута утврђен Уредбом о утврђивању Просторног плана подручја посебне намене инфраструктурног коридора аутопута Е-761, деоница Појате–Прељина („Службени гласник РС“, број 10/2020

Подручје Просторног плана обухвата укупну површину од око 92 km². Подручје Просторног плана налази се на територији града Краљева и града Чачка и обухвата шест (6) катастарских општина. На територији града Краљева пет катастарских општина (КО) Лађевци, Милочај, Обрва, Тавник, и Цветке а на територији града Чачка једна КО Катрга. Подручје Просторног плана налази се у централној Србији, у Западном поморављу, и обухвата део средњег тока реке Западне Мораве, у средишњем делу Чачанско-краљевачке котлине.

На подручју овог просторног плана систематски мониторинг животне средине се спроводи у ограниченом обиму. Контролу квалитета ваздуха, земљишта и вода на предметном подручју врши Агенција за заштиту животне средине и градски заводи за јавно здравље Чачка и Краљева.

ПРОЦЕНА МОГУЋИХ УТИЦАЈА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ

Просторни план ће представљати оквир за развој постојећег аеродрома "Морава" са утицајима (позитивним и негативним) на квалитет животне средине. Имајући то у виду, основни циљ израде Стратешке процене Просторног плана на животну средину је идентификација ових утицаја у односу на дефинисане циљеве Стратешке процене. Основни задатак у том процесу је да се избегну или минимизирају или идентификују могући конфликти у простору, који могу настати као последица спровођења планских пропозицијама. Поред тога, задатак Стратешке процене је и идентификација позитивних утицаја планских концепција на простор и животну средину. Основна улога Стратешке процене у планском процесу је да створи представу субјектима одлучивања о очекиваним трендовима у простору и животној средини који могу настати у току примене Просторног плана.

Укупни ефекти Просторног плана, па и утицаји на животну средину, могу се утврдити поређењем постојећег стања са циљевима и решењима Просторног плана. Стратешка процена разматрала је варијанту просторног развоја без примене Просторног плана (постојеће стање – варијанта А) и просторног развоја са применом Плана (варијанта Б) са посебним уважавањем свих сектора планског развоја. Резимирајући позитивне и негативне ефекте варијанти Просторног плана, може се констатовати следеће:

- У варијанти да се предметни план не донесе и да се развој настави по досадашњем тренду могу се очекивати постојећи негативни трендови у животној средини настали пре свега као последица авиооперација уз загађење квалитета ваздуха и повећање интензитета буке у животној средини, али и проблеми у смислу недовољне безбедности на аеродрому, недовољног капацитета који би пратио туристички и привредни развој региона;
- У варијанти да се предметни план имплементира очекују се додатни негативни ефекти на повећање загађења ваздуха и интензитета буке у животној средини. Ови утицаји су међутим ограничени на зону аеродрома и полетно-слетног коридора, односно локализованог су карактера. Насупрот овим негативним утицајима, очекују се изразито јаки позитивни утицаји у контексту развоја читавог региона и који по свом карактеру превазилазе оквире Просторног плана и представљају регионални економски интерес.

На основу изнетог се може закључити да је варијанта са применом Просторног плана има предност у односу на постојећи начин коришћења простора који је у обухвату овог планског документа.

Процена утицаја на животну средину извршена је применом методе вишекритеријумске експертске анализе и евалуације планских решења, са циљем да се дају предикције о будућим трендовима у простору и животној средини који се очекују током реализација Просторног плана. Приликом евалуације планских решења узето је у обзир: врста утицаја; вероватноћа да се утицај појави; временска димензија односно трајање утицаја; учесталост утицаја; и просторна димензија утицаја.

На основу евалуације утицаја планских решења и могућих кумулативних и синергијских ефеката, може се закључити да Просторни план производи негативне и позитивне утицаје на

планском подручју. Резиме утицаја планских решења која су укључена у Стратешку процену утицаја дат је у наредној табели у односу на циљеве Стратешке процене.

<p>Заштита квалитета ваздуха и смањење утицаја на климатске промене</p>	<p>Развој саобраћајне инфраструктуре, и авионске и друмске, неминовано ће имати негативне ефекте на квалитет ваздуха. Такође је могуће очекивати привремене негативне утицаје на квалитет ваздуха које ће имплицирати сам процес изградње планираних објеката који ће бити у функцији аеродрома, односно рад механизаације која ће бити коришћена приликом изградње наведених објеката (изградња полетно-слетне и рулне стазе, проширење и изградња аеродромске инфраструктуре и др.). Ови утицаји су, међутим, ограниченог/локалног карактера и могу бити умањене имплементацијом дефинисаних мера заштите. Претпоставка је и да ће даљи убрзани развој технологија у авио индустрији временом умањити постојећа загађења ваздуха. Поред тога, примена обновљивих извора енергија и повећање енергетске ефикасности у планираним објектима у функцији аеродрома, могли би додатно остварити позитивне ефекте на квалитет ваздуха. С друге стране, реализација резервоарског комплекса са постројењем и објектима за складиштење запаљивих и горивих течности повећава ризик од негативних утицаја у случају удеса (пожара или експлозије). Појава удеса имплицирала би негативне ефекте у односу на емисије загађујућих материја у ваздух. Анализирајући кумулативне и синергетске ефекте, могуће је очекивати негативне утицаје као последица суперпонирања авио и друмског саобраћаја. Као превенција повећања изложености становништва загађеном ваздуху ван уже зоне аеродрома, Просторним планом су предвиђене смернице за коришћење простора у околини аеродрома.</p>
<p>Заштита вода</p>	<p>Уређење водотока који угрожавају постојећи и планирани део аеродромског комплекса, а посебно Жутаје и Лађевачке реке допринеће заштити вода, се једне стране, и заштити од вода и безбедности аеродрома, с друге стране. Планским мерама заштите утицаће се на смањење и/или елиминацију загађења вода у свим фазама имплементације Просторног плана и реализације планираних намена.</p>
<p>Заштита земљишта</p>	<p>Реализација планских пропозиција утицаће трајно на промену намене пољопривредног и шумског земљишта у зони аеродрома што је неминовна последица развоја оваквог пројекта. Намена дела земљишта биће промењена реализацијом нове полетно-слетне и рулне стазе, а део кроз ограничења у заштитној зони аеродрома. Ради се и трајној промени намене земљишта.</p>
<p>Заштита здравља становништва</p>	<p>Јасно је да ће повећање броја авиооперација утицати на пораст нивоа буке у животној средини током времена. Опште је прихваћено да ће, док комерцијални авиони постају ефикаснији и приметно тиши током последњих двадесет година, ово смањење буке бити поравнано растом броја авиооперација током истог периода. У тренутку израде Просторног плана, нису расположиви подаци за утврђивање прецизних контура буке, па је процена утицаја буке извршена на основу литературе и предикција о просторног дисперзији буке од авиооперација. Увођењем савремених, тихих и економичнијих авиона, требало би да резултира смањењем буке у кратком року и одржавањем нивоа буке на ниском нивоу током времена. Реализација резервоарског комплекса са постројењем и објектима за складиштење запаљивих и горивих течности повећава ризик од негативних утицаја у случају удеса (пожара или експлозије). Појава удеса потенцијално би имплицирала негативне ефекте на животе и здравље становништва у зони утицаја. Процес планирања има улогу у обезбеђивању да земљиште око аеродрома и дуж траса лета не буде намењено некомпатибилној употреби земљишта, као што су вулнерабилни објекти, што се постиже планским решењем које се односи на Ревизија постојећих и успостављање нових зона заштите око аеродрома. Поред тога, у поглављу 4. Стратешке процене, дате су прецизне смернице о обради утицаја аеродромске буке у току имплементације просторног плана, односно током израде Студије о процени утицаја пројекта на животну средину.</p>
<p>Подстицати економски развој</p>	<p>Имплементација Плана има кључни значај за економски развоју ширег подручја и повећање запослености. Реализација овог пројекта ће имати јаке позитивне економске импликације. Оне се огледају у стварању предуслова за убрзан економски развој читавог региона и представља витални национални интерес који за собом носи отварање нових радних места на самом аеродрому, али и индиректне утицаје на развој туризма ка полуке за развој осталих привредних грана. Развој аеродрома у економском смислу умногоме превазилази оквире саме локације и планског подручја.</p>
<p>Заштита културних добара</p>	<p>Планске поставке допринеће заштити непокретних културних добара и/или археолошких локалитета доследном применом мера заштите формулисаним у Просторном плану, Стратешкој процени утицаја на животну средину и условима надлежног Завода за заштиту споменика културе.</p>

Извесно је да реализација планских поставки има велики број позитивних утицаја на реализацију циљева одрживог развоја, али реализација планираног пројекта са собом неминовно носи могућност одређених негативних ефеката на квалитет животне средине са свим својим импликацијама.

Негативни збирни утицаји очекују се у односу на загађење ваздуха приликом суперпонирања постојећих (аеродром, саобраћај, индивидуална ложишта) и планираних (доградња аеродрома и пратеће инфраструктуре, повећање броја авиооперација) активности, као и у односу на повећање буке у зони аеродрома и полетно-слетног коридора.

ОПИС СМЕРНИЦА ЗА ПРЕДУПРЕЂЕЊЕ И СМАЊЕЊЕ НЕГАТИВНИХ И ПОВЕЋАЊЕ ПОЗИТИВНИХ УТИЦАЈА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ

На основу процењених могућих утицаја на квалитет животне средине, утврђују се мере (смернице) које треба примењивати у току имплементације Просторног плана, како би се предупредили или смањили негативни утицаји планских решења, односно повећали позитивни утицаји оних планских решења која остварују позитивне ефекте:

- обавеза је Носиоца пројекта да приликом даље разраде Просторног плана имплементира и спроводи смернице и мјере заштите животне средине дефинисане у Просторном плану и Стратешкој процени утицаја на животну средину, односно приликом израде пројектно-техничке документације;
- обавеза је Носиоца пројекта да спроводи препоруке и смернице за израду Студије о процени утицаја пројекта на животну средину и мониторинг животне средине који су дефинисани у Просторном плану и Стратешкој процени утицаја на животну средину;
- пре изградње објеката потребно је простор опремити свом потребном комуналном инфраструктуром како би се избегла оштећена и загађења основних чинилаца животне средине;
- изградња објеката, извођење радова, може се вршити под условом да се не изазову трајна оштећења, загађивање или на други начин деградирање животне средине;
- приликом пројектовања и изградње придржавати се Закона о заштити од пожара и Закона о ванредним ситуацијама;
- у случају да се у току земљаних радова наиђе на природно добро које је геолошко-палеонтолошког или минеролошко-петрографског порекла (за које се претпоставља да има својсво природног споменика), извођач радова је дужан да о томе обавести надлежни Завод за заштиту природе и да предузме све мере како се природно добро не би оштетило до доласка овлашћеног лица;
- у случају да се у току земљаних радова наиђе на археолошко налазиште или материјалне остатке културе, обавеза је извођача радова да исте одмах обустави и о налазу обавести надлежни Завод за заштиту споменика културе, као и да до доласка стручне екипе локалитет обезбеди од евентуалног оштећења или уништења налаза;
- комплетан хумусни материјал који ће бити скинут у процесу доградње аеродрома потребно је искористити за накнадно хумизирање, са или без претходног складиштења;

- у смислу минимизирања неповољних ефеката на земљиште који су последица коришћења средстава за евентуално одмрзавање авиона, рационализовати њихову употребу и све поступке вршити по верификованим техничким спецификацијама;
- све манипулације са нафтом и њеним дериватима у току процеса грађења, снабдевање машина, неопходно је обављати на посебно дефинисаном месту и уз максималне мере заштите како не би дошло до просипања
- посебним мерама приликом израда пројектне документације смањивати ризике од загађивања земљишта при складиштењу, превозу и претакању нафтних деривата и опасних хемикалија;
- у зони око стазе и коридорима прилазних (летних) равни забрањене су све активности које могу угрозити безбедност ваздухоплова;
- након испуштања пречишћене отпадне воде у реципијент не смије се ни у ком случају нарушити квалитет реципијента односно реципијент мора остати у оквиру класе и категорије реципијента предвиђене релевантном легислативом;
- потребно је постављање прикључка на канализацију на коме би се празнили резервоари отпадне воде из авиона. Место овог прикључка треба тако да се одабере да испуњава санитарне услове, односно да је довољно удаљено од простора за припрему хране и од стазе којом се крећу путници;
- сакупљену атмосферску воду са платформи и површина намењених друмском саобраћају потребно је пречишћавати на сепаратру уља и масти пре упуштања у реципијент;
- забрањено је упуштање фекалне канализације у било који објекат за одвођење кишне канализације као и упуштање кишницу у фекалну канализацију;
- за третман атмосферских вода са манипулативних саобраћајних површина предвидети сепараторе уља и таложнике на свом локацијама где може доћи до расипања оваквих материја и обезбедити њихово редовно одржавање од стране надлежне службе;
- на паркинзима, где год је то могуће, за засену користити аутохтоне декоративне биљне врсте;
- архитектуру планираних објеката прилагодити амбијенту, како би се на адекватан начин извршило њихово уклапање у предео;
- приликом пројектовања објеката аеродрома посебну пажњу посветити енергетској ефикасности објеката и стварању могућности за коришћење обновљивих изовра енергије у функционисању аеродрома (за објекте, возила и сл.) како би се умањили негативни утицаји на квалитет ваздуха;
- ускладити унапређивање оперативних процедура са побољшањем ваздухопловне технологије и очекиваним развојем аеродрома како би се контролисао интензитет буке на и у близини аеродрома, како у дневном, тако и у ноћном режиму;

- у складу са пропозицијама Закона о заштити од буке у животној средини ("Сл. гласник РС", бр. 36/2009 и 88/2010) за потребе аеродрома „Морава“ потребно је израдити "стратешку карту буке";
- у циљу смањења интензитета буке уводити нове, тише и економичније авионе;
- земљиште у околини аеродрома и дуж траса лета планирати на начин да се избегне лоцирање некомпатибилних активности односно вулнерабилних објеката (стамбена изградња, здравствене, објекти за одмор и релаксацију и образовне установе и слично);
- у зони око аеродрома и прилазних (летних) равни забрањене су све активности које могу угрозити безбедност ваздухоплова;
- предвидети превентивне и оперативне мере заштите, реаговања и поступке санације за случај хаваријског изливања опасних материја у околину.
- постројења и објекти за складиштење запаљивих и горивих течности и његови саставни делови морају се градити, постављати и опремати на начин којим се не ствара опасност од пожара или експлозије у складу са прописима. За складишне резервоаре и претакалишта у саставу постројења, морају се прибавити услови за изградњу и безбедно постављање објеката односно локација за изградњу и безбедно постављање објеката, које издаје Министарство, у складу са Законом о запаљивим и горивим течностима и запаљивим гасовима ("Сл. гласник РС", бр. 54/2015);
- обавезно је у току израде техничке документације одредити зоне опасности у складу са Правилником о техничким нормативима за безбедност од пожара и експлозија постројења и објеката за запаљиве и гориве течности и о ускладиштавању и претакању запаљивих и горивих течности ("Сл. гласник РС", бр. 114/2017);
- оператер севесо постројења, односно комплекса у коме се обављају активности у којима је присутна или може бити присутна једна или више опасних материја у једнаким или већим количинама од прописаних, дужан је да предузме све неопходне мере за спречавање хемијског удеса и ограничавања утицаја тог удеса на живот и здравље људи и животну средину у циљу стварања услова за управљање ризиком, у складу са Законом о заштити животне средине ("Сл. гласник РС", бр. 135/2004, 36/2009, 36/2009 - др. закон, 72/2009 - др. закон, 43/2011 - одлука УС, 14/2016, 76/2018, 95/2018 - др. закон и 95/2018 - др. закон).

СМЕРНИЦЕ ЗА ИЗРАДУ ПРОЦЕНА УТИЦАЈА НА НИЖИМ ХИЈЕРАРХИЈСКИМ НИВОИМА

Просторни план ће бити основ за израду пројектне документације будућег аеродрома за које је потребна израда Студије процене утицаја пројекта на животну средину. С тим у вези, Носилац пројекта је, у складу са чланом 8. Закона о процени утицаја на животну средину ("Службени гласник РС", бр. 135/04 и 36/09), у обавези да се обрати надлежном органу за послове заштите животне средине (Министарство заштите животне средине) са Захтевом о одређивању потребе израде Студије процене утицаја на животну средину за појединачне пројекте, у складу са Законом о заштити животне средине ("Службени гласник РС", бр. 135/04, 36/09 и 72/09 – 43/11 – Уставни суд, 14/16, 76/18 и 95/18 - др. закон), Правилником о садржини студије о процени утицаја на животну средину ("Службени гласник РС", бр.

69/2005), и Уредбом о утврђивању Листе пројекта за које је обавезна процена утицаја и Листе пројеката за које се може захтевати процена утицаја на животну средину ("Службени гласник РС", бр. 114/08).

Приликом израде Студије о процени утицаја пројекта аеродрома на животну средину посебно пажњу потребно је посветити процени ризика од удеса резервоарског комплекса и одређивању утицаја аеродрома на буку, при чему је потребно узети у обзир националну легислативу која се односи на буку у животној средини и ЕУ смернице које се баве овом проблематиком, укључујући Директиву о буци у животној средини (2002/49/ЕЦ) која укључује мониторинг еколошког проблема; израду "стратешких карата буке" за аеродроме користећи хармонизоване индикаторе буке L_{den} (укупни индикатор нивоа буке током дана, вечери и ноћи) и L_{night} (индикатор ноћног нивоа буке). Ове карте се користе за процјењивање колики је број људи узнемирено буком и колики број има проблема са спавањем због буке. У обзир треба узети смернице за комуналну буку које је дефинисала Светска здравствена организација (WHO).

Како би се спровела процена буке од авиона, препорука је да се направи дигитални модел користећи неки од акредитованих модела буке за цивилне авионе (попут нпр. ЕСАС ИММ1, који је потпуно усаглашен са последњим европским смерницама за моделирање буке (ЕСАС.СЕАС Doc 29, 3 издање), децембар 2005. Овај документ смерница представља међународно договорене најбоље праксе које се спроводе у модерним моделима буке за авионе. Примена ИММ1 модела буке се сматра одговарајућим моделом за коришћење с обзиром на способност модела да укључи различите топографске контуре у сетове података, а њиме је могуће и конструисање 3D модела који користи улазне податке који се односе на терен, објекте и друге карактеристике терена.

Приликом моделовања, неизоставно је потребно узети у обзир прогнозиран број авио операција, што укључује тип авиона, трасе лета, дистрибуцију слетања и узлетања и летове током дана и ноћи. На основу наведених података, потребно је израчунати контуре буке које показују очекиване нивое буке код осетљивих рецептора као и промене у изложености буци током времена.

Процена у целини треба да буде заснована на најоптимистичнијим прогнозама повећања броја полетања и слетања како би се обезбедили излазни подаци „најгорег сценарија“. Нивои буке генерисани од авиона треба да буду упоређени и компјутерски моделирани поређењем постојећег и прогнозираног броја авиооперација ка и са аеродрома.

ПРОГРАМ ПРАЋЕЊА СТАЊА (МОНИТОРИНГ) ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ У ТОКУ СПРОВОЂЕЊА ПЛАНА

Сам Програм мониторинга за предметну локацију приоритетно треба да буде усмерен на утврђивање тзв. "нултог стања" животне средине. С тим у вези извршиће се анализе земљишта, ваздуха, вода и интензитета буке и припремити одговарајући извјештај о њиховом квалитету које ће се сматрати "нултим стањем" квалитета животне средине. Поред тога, потребно је доследно спроводити мониторинг на начин како је дефинисано у оквиру Просторног плана и Стратешке процене.

Имајући у виду природу планираних садржаја и активности на простору који је у обухвату Просторног плана, национални Програм мониторинга ће укључити праћење параметара/индикатора стања за следеће елементе животне средине:

Мониторинг квалитета ваздуха

Мониторинг квалитета ваздуха се мора успоставити у складу са Европском директивом о процени и управљању квалитетом амбијентног ваздуха (96/62/ЕС)³, и то на самој локацији аеродрома. Мониторинг треба вршити континуирано, на поменутиим локалитетима, 24-часовним узорцима. Потребно је пратити законом прописане индикаторе. Вредности пратити у складу са: Законом о заштити ваздуха („Сл.гласник РС” бр. 36/09 и 10/13); Уредбом о условима за мониторинг и захтевима квалитета ваздуха („Сл. гласник РС”, бр.11/10, 75/10 и 63/13); Уредбом о граничним вредностима емисија загађујућих материја у ваздух из постројења за сагоревање („Сл. гласник РС” бр. 6/16); Уредбом о граничним вредностима емисија загађујућих материја у ваздуху из стационарних извора загађивања, осим постројења за сагоревање („Службени гласник РС”, број 111/15).

Мониторинг квалитета земљишта

Ради утврђивања садржаја опасних и штетних материја у земљишту, на локацији у непосредној близини аеродрома, врши се мониторинг земљишта, у складу са: Законом о заштити земљишта („Сл. гласник РС” бр.112/15); Уредбом о граничним вредностима загађујућих, штетних и опасних материја у земљишту (“Сл. гласник РС”, бр.30/18 и 64/19).

Мониторинг буке

Потребно је успоставити мониторинг на самом аеродрому и на местима најближих насеља, а вредности буке мерити за дан и ноћ. Мониторинг интензитета буке пратити у односу на: Закон о заштити од буке у животној средини („Сл.гласник РС” бр. 36/09 и 88/10); Уредбу о индикаторима буке, граничним вредностима, методама за оцењивање индикатора буке, узнемиравања и штетних ефеката буке у животној средини (“Сл. гласник РС”, бр.75/10).

Обавезе надлежних органа

Државни органи, органи локалне самоуправе и овлашћене и друге организације дужни су да редовно, благовремено, потпуно и објективно, обавештавају јавност о стању животне средине, односно о појавама које се прате у оквиру мониторинга, као и мерама упозорења или развоју загађења која могу представљати опасност за живот и здравље људи, у складу са Законом о заштити животне средине и другим прописима. Такође, јавност има право приступа прописаним регистрима или евиденцијама које садрже информације и податке о животној средини, у складу са Законом.

ПРИКАЗ КОРИШЋЕНЕ МЕТОДОЛОГИЈЕ У ИЗРАДИ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ

За израду Стратешке процене у конкретном случају је примењена методологија заснована на вишекритеријумској експертској евалуацији планских решења у односу на дефинисане циљеве Стратешке процене и припадајуће индикаторе, као основе за валоризацију простора за даљи одрживи развој.

У смислу општих методолошких начела, Стратешка процена је урађена тако што су претходно анализирани полазне основе у складу са Законом о Стратешкој процени, са посебним освртом на постојеће стање животне средине на подручју Просторног плана.

³ Council Directive 96/62/EC of 27 September 1996 on ambient air quality assessment and management, Official Journal L 296, 21/11/1996

Након тога су дефинисани циљеви и индикатори Стратешке процене који су представљали основ за евалуацију варијантних и приоритетних ланских решења из Просторног плана. На основу резултата евалуације, дефинисане су смернице за заштиту животне средине и праћење (мониторинг) стања животне средине у току имплементације Просторног плана. Посебан значај Стратешке процене је и у смерницама које су дате за процене утицаја на нижим хијерархијским нивоима, односно за потребе израде Студије о процени утицаја пројекта аеродрома на животну средину.

У смислу општих методолошких начела, стратешка процјена утицаја је урађена тако што су претходно дефинисани: полазни програмски елементи (садржај и циљ плана), полазне основе, постојеће стање животне средине. Битан део истраживања је посвећен:

- процени постојећег стања, на основу кога се могу дати еколошке смернице за планирање,
- квалитативном одређивању могућих утицаја планираних активности на основне чиниоце животне средине који су послужили и као основни индикатори у овом истраживању,
- анализи планских решења на основу којих се дефинишу еколошке смернице за спровођење плана и имплементацију, тј. за утврђивање еколошке валоризације простора за даљи развој.

Циљеви стратешке процјене утицаја одређени су на основу анализе стања животне средине и значајних питања, проблема, ограничења и потенцијала планског подручја, као и приоритета за решавање еколошких проблема, а у складу су са општим циљевима и начелима одрживог развоја.

За сваки од постављених посебних циљева стратешке процјене су дефинисани индикатори у односу на које ће се оцењивати планска решења. Индикатори су веома прикладни за мерење и оцењивање планских решења са становишта могућих штета у животној средини као и за утврђивање које неповољне утицаје треба смањити или елиминисати. Сврха њиховог коришћења је у усмеравању планских решења ка остварењу циљева који се постављају. Представљају један од инструмената за систематско идентификовање, оцењивање и праћење стања, развоја и услова средине и сагледавање последица. Они су средство за праћење извесне променљиве вредности у прошлости и садашњости, а неопходни су као улазни подаци за свако планирање.

ПРИКАЗ НАЧИНА ОДЛУЧИВАЊА

Због значаја Просторног плана на регионалном па и националном нивоу, односно могућих утицаја предложених планских решења на простор и животну средину, социјални и економски статус локалних заједница на планском подручју, важно је адекватно и "транспарентно" укључивање заинтересованих страна (инвеститора, надлежних државних органа, локалних управа, невладиних организација и становништва) у процес доношења одлука по питањима заштите животне средине. Учешће надлежних органа и организација обезбеђује се писменим путем и путем презентација и консултација у фази разматрања Извештаја о стратешкој процени. Учешће заинтересоване јавности и невладиних организација обезбеђује се у оквиру излагања Просторног плана, заједно са Извештајем о стратешкој процени утицаја на животну средину. Што се тиче начина на који су питања животне средине укључена у Просторни план, у Стратешкој процени је истакнуто да су израда Просторног плана и Стратешке процене текли упоредо, чиме се створила могућност да се циљеви Стратешке процене утицаја укључе у најранију фазу дефинисања планских

концепција по областима просторног развоја, чиме се остварио интегрални приступ у планирању и заштити животне средине. Резултат тога је да су планска решења највећим делом креирана у контексту заштите животне средине.